

Peter Robinson

Verdronken verleden

A.W. Bruna Uitgevers B.V., Utrecht

Het verleden is een onbekend land; ze doen er alles anders.

– L.P. Hartley, *The Go-Between*

Proloog

Augustus 1967

Het was de Summer of Love, mijn man was net begraven en ik ging voor het eerst terug om naar het reservoir te kijken dat het dorp uit mijn jeugd onder water had gezet.

Toen ik deze reis maakte, waren Ronald en ik pas een paar maanden terug van een van onze talrijke, langdurige verblijven in het buitenland. Verblijven die mij vele jaren lang uitstekend waren bevallen. Ronald was me eveneens goed bevallen. Hij was een fatsoenlijke man en een goede echtgenoot, die heel gewillig had aanvaard dat ons huwelijk een verstandshuwelijk was. Ik denk dat hij me als een aanwinst beschouwde voor zijn carrière in de diplomatie, ook al bezat ik beslist geen verblindende schoonheid of sprankelende gevatheid waarmee ik hem in mijn netten had verstrikt. Ik was echter zeer presentabel en intelligent, en kon bovendien bijzonder goed dansen.

Welke reden er ook aan ten grondslag lag, de rol van de vrouw van een onbeduidende diplomaat ging me al snel bijzonder goed af. Het was de tol die ik moest betalen, maar het viel me niet zwaar. Ergens vormde ik voor Ronald een toegangkaart tot een succesvolle carrière en promotie, en was hij de mijne naar vlucht en ontsnapping, iets wat ik hem natuurlijk nooit heb verteld. Ik ben met hem getrouwd omdat ik wist dat we ons leven buiten Engeland zouden doorbrengen en ik wilde zo ver mogelijk uit de buurt van Engeland zijn. Nu, na meer dan tien jaar in het buitenland, lijkt het er allemaal niet zoveel meer toe te doen. Ik zal de rest van mijn leven naar alle tevredenheid kunnen slijten in de flat aan Belsize Park. Ronald, die altijd een slimme investeerder is geweest, heeft me ook een aanzienlijk geldbedrag nagelaten. In elk geval genoeg om een paar jaar van te leven en een nieuwe Triumph sportwagen voor mezelf te kopen. Een rode. Met een radio.

En zo kwam het dat ik, meezingend met *All You Need is Love*, *Itchycoo Park* en *See Emily Play* of luisterend naar de regelmatig voorbijkomende nieuwsuitzendingen over de moord op Joe Orton en de opheffing van de piratenzenders voor de kust, voor het eerst in meer dan twintig jaar terugreed naar Hobb's End. Om een of andere onverklaarbare reden genoot ik met volle teugen van de ongepolijste, naïeve, zonderlinge nieuwe muziek waarnaar de jongelui zo graag luisteren, ook al was ik zelf al begin veertig. Het deed me ernaar verlan-

gen om weer jong te zijn: jong, maar dan zonder de complicaties uit mijn eigen jeugd; jong, maar zonder de oorlog; jong, maar zonder het verdriet; jong, maar zonder de angst en het bloed.

Ik geloof dat ik vanaf Skipton, waar ik de hoofdweg verliet, geen enkele andere auto meer tegenkwam. Het was een volmaakte zomerse dag, zo een waarop de lucht doordrongen is van de heerlijke, zoete geur van pasgemaaid gras en veldbloemen. Ik meende zelfs de warme uitwaseming van de stapelmuurtjes te kunnen ruiken. Bessen glommen als gepoetste granaten aan de lijsterbesstruiken. Vogels scheerden en buitelden hoog boven de heidevelden en schapen blaatten treurig vanaf de heuvelflanken in de verte. De kleuren waren allemaal heel levendig: het groen was groener dan ooit, het blauw van de lucht werd niet bedorven door wolken en was oogverblindend fel.

Vlak na Grassington raakte ik de weg kwijt. Ik zette de auto stil en vroeg aan twee mannen die bezig waren een stapelmuurtje te repareren waar ik was. Het was lang geleden dat ik de zo kenmerkende platte uitspraak van de Dales voor het laatst had gehoord, en aanvankelijk leek het net een vreemde taal. Uiteindelijk begreep ik wat ze bedoelden en ik bedankte hen en reed weg, waarop ze me hoofdschuddend nastaarden, die vreemde dame van middelbare leeftijd met haar zonnebril, popmuziek en opzichtige rode sportwagen.

Het oude laantje liep aan de rand van het bos dood, dus moest ik uitstappen en de rest van de weg via een kronkelig zandpaadje te voet afleggen. Muggen zwermde dreinerig zoemend boven mijn hoofd, winterkoninkjes schoten tussen de bodembedekkers heen en weer, en pimpelmeesjes hipten van tak naar tak.

Eindelijk had ik het bos achter me gelaten en stond ik aan de rand van het reservoir. Mijn hart begon te bonzen en ik moest steun zoeken bij een van de bomen. De bast voelde ruw aan onder mijn handen. Ik had een hoogrode kleur en tintelende vingers, en heel even was ik bang dat ik zou flauwvallen. Gelukkig trok het gevoel weer weg.

Vroeger waren er natuurlijk ook bomen geweest, maar lang niet zoveel, en de meeste hadden ten noorden van het dorp gestaan, in Rowan Woods. Toen ik hier woonde, was Hobb's End een dorp in een vallei geweest. Nu strekte zich voor mijn ogen een door een bos omrand meer uit.

Het rimpelloze wateroppervlak weerspiegelde de bomen en weerkaatste af en toe de schaduw van een overvliegende meeuw of zwaluw. Rechts van me kon ik de kleine dam zien liggen waar de oude rivier versmalde voordat hij Harksmere in stroomde. Verward en onzeker over mijn gevoelens ging ik op de over zitten en staarde ik naar het tafereel voor me.

Waar ik nu zat, had vroeger de oude spoorweg gelopen van de trein waarmee ik in mijn jeugd zo vaak had gereisd. Een enkel spoor dat naar Harrogate voerde en een treinverbinding die tijdens de oorlog onze enige echte toegang

was geweest tot de rest van de wereld buiten Hobb's End. Dr. Beeching had er drie of vier jaar geleden echter een eind aan gemaakt en de rails waren inmiddels al overwoekerd met onkruid. De gemeenteraad had treurwilgen laten planten op de plek waar het oude station had gestaan, waar ik zo vaak kaartjes had gekocht bij mevrouw Shipley en waar ik opgewonden op het perron had staan wachten tot ik in de verte het gepuf en de fluit van de oude stoomlocomotief kon horen.

Ik liet mijn herinneringen de vrije loop en de tijd vloog om. Ik was laat vertrokken en de reis vanuit Londen had veel tijd gekost. Al snel had het duister het bos om mij heen opgeslokt, en de open ruimtes tussen de takken en de stiltes tussen de roep van de verschillende vogels opgevuld. Er stond een zacht briesje. Het water ving het vervagende licht en het rimpelende oppervlak zag eruit alsof iemand er zalmroze poeder over had uitgestrooid. Heel langzaam kleurde ook dit steeds donkerder, totdat er slechts een diepblauwe tint overbleef.

Toen kwam de volle maan op en straalde zijn porseleinwitte licht alle kanten uit, waardoor ik meende door het water heen het dorp te kunnen ontwaren dat daar ooit had gelegen, als een beeld dat in waterglas is vereeuwigd. Daar lag het, uitgestrekt in de diepte voor mijn voeten, donker glanzend en schemerig onder het bijna rimpelloze wateroppervlak.

Ik stond te staren en kreeg het gevoel dat ik het zo zou kunnen aanraken als ik mijn hand uitstak. Het was net de wereld achter de spiegel in Cocteau's *Orpheus*. Wanneer je je hand uitsteekt en het glas aanraakt, verandert het in water, kun je erdoorheen duiken en de onderwereld bereiken.

Wat ik zag, was een visioen van het dorp zoals het was geweest toen ik er woonde, met rook die kringelend uit de schoorstenen opsteeg boven de daken van leisteen of flagstone, de donkere vlasserij op het heuveltje ten westen van het dorp, de vierkante kerktoeren en de High Street die meeslingerde met de smalle rivier. Hoe langer ik stond te kijken, hoe meer ik geloofde dat ik zelfs mensen kon ontwaren die hun alledaagse bezigheden uitvoerden: ze winkelden, leverden bestellingen af, roddelden. In mijn visioen kon ik zelfs ons winkeltje zien liggen, waar ik haar op die stormachtige lentedag in 1941 voor het eerst ontmoette. De dag waarop alles is begonnen.

1

Adam Kelly speelde graag in vervallen huizen en was dol op de muffe geur van oude kamers die kraakten en steunden wanneer hij erin rondstruinde, op de manier waarop het zonlicht tussen de latten door scheen en streperige schaduwen op de muren tekende. Hij genoot ervan om met een bonzend hart over de gaten in kapotte trappen te springen, van dakspant naar dakspant te duiken, en in tot stof vergaand pleisterwerk te springen zodat er enorme stofwolken ontstonden, en dan te kijken hoe de stofdeeltjes dansten in het schemerachtige licht.

Deze middag had Adam een heel dorp om in te spelen.

Hij stond aan de rand van de ondiepe vallei, staarde naar de onder hem gelegen ruïnes en dacht genietend aan het avontuur dat hem daar wachtte. Dit was de dag waarop hij al die tijd had gewacht. Misschien wel die kans die je maar één keer in je leven kreeg. Daar beneden was alles mogelijk. Vandaag hield Adam de toekomst van het heelal in zijn hand; het dorp was een test, een van de dingen die hij moest zien te veroveren voordat hij door mocht naar het Zevende Niveau.

De enige andere mensen die hij kon zien, stonden helemaal aan de andere kant, vlak bij de oude vlasserij: een man in een spijkerbroek en rood T-shirt, en een geheel in het wit geklede vrouw. Ze deden net of ze toeristen waren en namen alles op met hun videocamera, maar Adam vermoedde dat ze op hetzelfde uit waren als hij. Hij had het spel vaak genoeg op zijn computer gespeeld om te weten dat er overal bedrog op de loer lag en dat dingen nooit waren wat ze op het eerste gezicht leken. God sta ons bij als zij hem het eerst vinden, dacht hij.

Hij rende struikelend langs de zanderige helling naar beneden en wist slippend tot stilstand te komen toen hij de rode, uitgedroogde aarde onderaan bereikte. Er lagen nog steeds overal modderige poelen; al dat water kon natuurlijk in een paar weken tijd onmogelijk helemaal in het niets oplossen, dacht hij.

Adam bleef stilstaan om te luisteren. Zelfs de vogels deden er nu het zwijgen toe. De zon brandde op zijn huid en het zweet stroomde in dikke druppels achter zijn oren, in zijn nek en in zijn bilspleet omlaag. Zijn bril gleed voortdurend naar het puntje van zijn neus. De grauwe, vervallen cottages stonden

trillend in de hitte, net als de muur achter het vuur in een smederij. Er zou nu van alles kunnen gebeuren. De talisman moest hier ergens zijn en het was Adams taak om hem op te sporen. Maar waar moest hij beginnen? Hij wist niet eens hoe hij eruitzag, alleen maar dat hij hem zou herkennen wanneer hij hem had gevonden en dat er ergens aanwijzingen moesten zijn.

Hij stak de oude stenen brug over, liep een van de halfverwoeste cottages binnen en werd zich onmiddellijk bewust van de klamme, koele duisternis die zich als een mantel om hem heen vlijde. Het stonk er, alsof er ergens een kapot riool was, of een heet, walmend moeras waar een gigantisch buitenaards wezen dood lag weg te rotten.

Zonlicht golfde naar binnen door de plek waar ooit het dak had gezeten en bescheen de muur tegenover hem. De donkere stenen glommen vettig als een plas gemorste olie. Op sommige plekken waren de zware stenen tegels die de vloer hadden gevormd verschoven en gebroken, en door de spleten heen werden dikke klodders modder omhooggeperst. Sommige tegels wankelden toen Adam erop ging staan. Hij had het gevoel dat hij boven op drijfzand balanceerde en naar het middelpunt van de aardbol zou worden gezogen als hij ook maar één verkeerde beweging maakte.

Er was in dit huis niets te vinden. Tijd om verder te gaan.

Buiten zag hij nog steeds niemand. De twee toeristen leken te zijn vertrokken, tenzij ze zich natuurlijk hadden verstopt en achter de ruïne van de vlasserij op de loer lagen.

Adams oog viel op een gebouwtje vlak bij de brug, een soort bijgebouw dat waarschijnlijk ooit was gebruikt om kolen in op te slaan of voedsel koel te bewaren. Hij had die verhalen over vroeger wel gehoord, toen er nog geen elektrische kachels en koelkasten bestonden. Misschien was het zelfs wel een toilet geweest. Hij vond het zelf moeilijk te geloven, maar wist dat er een tijd was geweest dat mensen naar buiten hadden gemoeten om naar de wc te gaan, zelfs in de winter.

Wat de functie van het gebouw vroeger ook was geweest, de Vernietigers hadden het grotendeels met rust gelaten. Het was ongeveer twee meter hoog, met een schuin dak van flagstone dat nog helemaal intact was, en het was net of het hem uitdaagde om het te komen bedwingen. Dit was tenminste een gebouw waar hij bovenop kon klimmen om een goed overzicht te krijgen. Als die nep-toeristen zich ergens in de buurt hadden verstopt, zou hij hen vanaf het dak vast kunnen zien.

Adam liep om het bijgebouwtje heen en zag tot zijn grote vreugde dat aan één kant een aantal stenen verder uit de muur stak dan de rest, net traptreden. Voorzichtig zette hij zijn voet op de onderste. Die was glibberig, maar hield hem wel. Hij klom omhoog. Elke trede leek stevig genoeg en al snel stond hij helemaal bovenaan.

Hij schoof het dak op. Het was schuin, maar niet echt steil, zodat hij er gemakkelijk overheen kon lopen. Hij bleef een tijdje bij de rand staan en tuurde met een hand boven zijn ogen ter bescherming tegen het scherpe zonlicht alle kanten op.

In het westen stond de vlasserij en de vreemdelingen waren nergens meer te bekennen. Het gebied ten noorden en ten zuiden van het dorp was dichtbebost en het was moeilijk door het groene gebladerte heen iets te onderscheiden. In het oosten lag de traanvormige kom van het Harksmere-reservoir. Op de Edge, die ten zuiden van Harksmere liep, fonkelden een paar autoraampjes in de zon. Afgezien daarvan was er in de wijde omgeving vrijwel geen beweging te bespeuren, nog geen trillend blaadje.

Toen hij er eenmaal van overtuigd was dat hij niet werd bespioneerd, wandelde Adam verder het dak op. Het was slechts ongeveer anderhalve meter breed, maar toen hij er midden op stond voelde hij een zachte trilling, en voordat hij de korte afstand naar de andere kant had kunnen overbruggen, stortten de dikke stenen platen onder zijn gewicht omlaag. Heel even hing hij in de lucht, alsof hij daar eeuwig zou kunnen blijven zweven. Hij stak zijn armen uit en fladderde er als vleugels mee heen en weer, maar tevergeefs. Krijsend viel hij omlaag de duisternis in.

Hij kwam met zijn rug op een kussen van modder terecht; zijn linkerpols schampte langs een omlaagegevallen flagstone en zijn rechterarm, die hij had uitgestoken om zijn val te breken, zonk tot aan de elleboog weg.

Toen hij naar adem snakkend omhoogkeek naar het lapje blauwe lucht boven hem zag hij dat twee van de overgebleven dakplaten nu ook omkantelden en op hem afkwamen. Elke plaat was ongeveer een vierkante meter groot en vijftien centimeter dik – stevig genoeg om hem te pletten als ze hem raakten. Hij kon zich echter niet bewegen; hij zat in de val en staarde als betoverd naar de vallende platen.

Ze leken in slowmotion omlaag te dwarrelen, als herfstblaadjes op een windstille dag. Zijn hoofd was volkomen leeg. Hij voelde geen paniek of angst, slechts een soort berusting, alsof hij een keerpunt had bereikt in zijn korte leventje en het niet langer in eigen hand had. Zelfs als hij het had gewild, had hij het niet kunnen uitleggen, maar toen hij daar op zijn bedje van warme modder lag en de donkere tegels vanuit de blauwe hemel omlaag zag tollen, wist hij, zo jong als hij was, dat hij helemaal niets kon doen om datgene wat het lot voor hem in petto had te voorkomen; wat er ook zou gebeuren, hij zou het moeten accepteren.

Dit moet het Zevende Niveau zijn, dacht hij, en hij wachtte met ingehouden adem op de klap, op het gevoel van brekende botten.

Eén tegel kwam links van hem terecht, groef zich in de modder en bleef als een oude grafsteen schuin tegen de muur leunen. De andere kwam rechts van hem

neer en brak op een van de vloertegels in tweeën. De ene helft viel in zijn richting en schampte nog net zijn bovenarm, die boven de modder uitstak, waardoor er een paar druppels bloed opwelden.

Adam haalde een paar keer diep adem en keek door het dak naar de hemel. Dat waren de laatste tegels geweest. Hij was dus gered; hij leefde nog. Hij voelde zich licht in het hoofd. Geen ernstige verwondingen, dacht hij, en hij bewoog langzaam zijn ledematen heen en weer. Zijn linkerpols deed flink pijn en waarschijnlijk zou hij er een joekel van een blauwe plek aan overhouden, maar hij dacht niet dat hij gebroken was. Zijn rechterarm zat nog steeds diep in de modder begraven en de tegel schuurde tegen zijn geschaafde elleboog. Hij probeerde zijn vingers in de modder heen en weer te bewegen om na te gaan of hij ze nog steeds kon voelen en ze stootten tegen iets hards.

Het voelde aan als een bundel gladde, harde staafjes of een soort roede van korte twijgjes. Nieuwsgierig duwde hij zijn arm verder in de modder en hij greep het voorwerp stevig beet, zoals hij vroeger in de stad als jong kind dat bang was voor mensenmassa's ook zijn moeders hand had vastgeklemd; toen liet hij zich met zijn volle gewicht naar links zakken, zijn kiezen verbeteren op elkaar geklemd toen er een pijnscheut door zijn gewonde pols vlamde, en trok hij het ding omhoog. Centimeter voor centimeter wist hij zijn arm en de hand die de prijs stevig vasthield los te wrikken. De modder maakte een zuigend, slurpend geluid. Eindelijk schoot het voorwerp dat hij had gevonden uit de modder los. Hij legde het op de dakplaat en leunde achterover tegen de muur om het te kunnen bestuderen.

Het ding lag in het schemerige licht tegen de flagstone, met de vingers om de rand gehaakt alsof het probeerde zichzelf uit het graf omhoog te trekken. Het was het geraamte van een hand en de botten waren bedekt onder een aangekoekte laag vochtige, donkere aarde.

Banks deed een stap naar achteren om zijn werk te bewonderen en floot mee met de habanera uit *Carmen* die luid uit de stereo-installatie galmde: Maria Callas toen ze al over haar hoogtepunt heen was, maar het klonk nog steeds fantastisch.

Niet slecht voor een amateur, dacht hij toen hij de verfkwast in een bakje terpentine liet glijden, en beslist een verbetering ten opzichte van het beschimmelde behang dat hij gisteren nog van de muren van zijn nieuwe huis had getrokken.

Hij vond de kleur echt prachtig. De medewerker van de doe-het-zelfzaak in Eastvale had gezegd dat deze kleur een kalmerende invloed had en na de lijdensweg die het afgelopen jaar voor Banks was geweest, kon hij alles wat een kalmerende invloed had goed gebruiken. De tint blauw die hij had uitgekozen was volgens de begeleidende informatie gebaseerd op die uit Perzische tapij-

ten, maar toen de verf eenmaal op zijn muur zat, deed de kleur Banks eerder denken aan het Griekse eiland Santorini, waar zijn ex-vrouw Sandra en hij hun laatste gezamenlijke vakantie hadden doorgebracht. Niet een herinnering waar hij nu op zat te wachten, maar hij dacht dat hij er wel mee zou kunnen leven.

Voldaan haalde Banks een pakje Silk Cut uit zijn borstzak. Hij telde eerst de inhoud. Pas drie gerookt sinds vanochtend. Mooi. Hij probeerde het aantal te beperken tot maximaal tien per dag en tot nu toe was hem dat uitstekend gelukt. Hij liep naar de keuken en zette water op voor een kop thee.

De telefoon ging. Banks zette de stereo uit en nam op.

‘Pap?’

‘Brian, ben jij het? Ik probeer je al een tijdje te pakken te krijgen.’

‘O... Ja, we zijn op pad geweest met de band. Ik had niet gedacht dat je thuis zou zijn. Waarom ben je niet op je werk?’

‘Als je niet had verwacht dat ik thuis zou zijn, waarom bel je dan nu?’

Stilte.

‘Brian? Waar ben je? Is er iets aan de hand?’

‘Nee hoor, er is niets aan de hand. Ik logeer bij Andrew in zijn flat.’

‘Waar is dat?’

‘Wimbledon. Luister eens, pap...’

‘Is het zo langzamerhand niet eens tijd dat de examenuitslagen bekend worden gemaakt?’

Weer een stilte. Jezus, dacht Banks, het kostte net zoveel moeite om wat langere antwoorden uit Brian los te peuteren als om de waarheid los te krijgen uit een politicus.

‘Brian?’

‘Ja, nou, dat is ook de reden waarom ik je bel. Het zit namelijk zo... Ik had eigenlijk een boodschap willen inspreken.’

‘Aha.’ Banks had al door wat er aan de hand was. Hij zocht tevergeefs naar een asbak en gooide zijn as ten slotte maar in de haard. ‘Ga verder,’ zei hij uitnodigend.

‘Het gaat over de examens...’

‘Hoe erg is het? Wat heb je voor cijfers gehaald?’

‘Nou, dat is het nou net... Ik bedoel... Je zult het vast niet leuk vinden.’

‘Je bent toch wel geslaagd, hoop ik?’

‘Ja, natuurlijk.’

‘En?’

‘Ik heb het gewoon niet zo goed gedaan als ik had verwacht. Het was echt superzwaar, pap. Dat zegt iedereen.’

‘Wat is het geworden?’

Brian fluisterde bijna. ‘Gemiddeld een zes.’

‘Gemiddeld een zes? Dat valt me wel een beetje tegen. Ik had gedacht dat je het er beter van af zou brengen.’

‘Ja... nou ja... het is nog altijd meer dan jij ooit heb gehaald.’

Banks haalde een paar keer diep adem. ‘Wat ik al dan niet heb gehaald, heeft hier niets mee te maken. We hebben het nu over jou. Jouw toekomst. Met zo’n mager diploma krijg je nooit een fatsoenlijke baan.’

‘En als ik nu eens geen fatsoenlijke baan wil?’

‘Wat wil je dan gaan doen? Wil je soms tot een cijfertje in de statistieken gereduceerd worden? Een cliché? De zoveelste werkloze nietsnut?’

‘Je wordt bedankt, pap. Het is fijn om te weten dat jij in elk geval vertrouwen in me hebt. Trouwens, voor alle duidelijkheid: ik ga helemaal geen uitkering vangen. We gaan proberen door te breken. Met de band.’

‘Jullie gaan wát?’

‘We gaan proberen door te breken. Andrew kent iemand die een onafhankelijke platenmaatschappij runt en een studio heeft, en die vent heeft gezegd dat we daar een demo mogen komen maken met een paar van mijn nummers. Je gelooft het misschien niet, maar er zijn mensen die ons goed vinden. We hebben het hartstikke druk met optreden.’

‘Heb je enig idee hoe moeilijk het is om het in de muzikwereld te maken?’

‘Het is de Spice Girls ook gelukt, en moet je eens kijken hoe weinig talent die hebben.’

‘Dat geldt ook voor Tiny Tim, maar daar gaat het helemaal niet om. Het heeft niets met talent te maken. Van al die duizenden mensen die het proberen, redt slechts een enkeling het; de rest wordt onderweg platgewalst.’

‘We verdienen nu al hartstikke goed.’

‘Geld is niet zaligmakend. Heb je ook aan de toekomst gedacht? Wat ga je bijvoorbeeld doen als blijkt dat je op je vijftienvintigste je mooiste tijd al hebt gehad en geen cent meer op je bankrekening hebt?’

‘Ben je nu soms ook al een expert op het gebied van muziek?’

‘Heb je dáárom zulke slechte cijfers gehaald: omdat je al je tijd hebt verdaan met repetities en optredens?’

‘Mijn studie kwam me toch al de strot uit.’

Banks mikte zijn sigarettenpeuk in de haar. Een vonkenregen spatte tegen de donkere stenen uiteen. ‘Heb je hier al met je moeder over gesproken?’

‘Eigenlijk hoopte ik dat... Nou ja, dacht ik dat jij dat misschien beter kon doen.’

Wat een giller, dacht Banks. Alsof Sandra en hij nog met elkaar praatten. Ze konden het tegenwoordig niet eens over het weer hebben zonder ruzie te krijgen.

‘Ik denk dat het het beste is dat je haar zelf belt,’ zei hij. ‘Of nog beter: waarom ga je niet even bij haar langs? Ze woont in Camden Town, zo ver is dat niet.’

‘Maar ze wordt vast razend!’

‘Eigen schuld. Dat had je dan maar eerder moeten bedenken.’

De ketel begon schel te fluiten.

‘Je wordt bedankt, pap,’ zei Brian, en zijn stem klonk hard en verbitterd. ‘Ik dacht dat jij het wel zou begrijpen. Ik dacht dat ik van jou op aan kon. Ik dacht dat je van muziek hield. Maar je bent geen haar beter dan de rest. Ga die kloketel van je van het fornuis halen!’

‘Brian...’

Maar Brian had al opgehangen. Met een harde klap.

De blauwe muren in de woonkamer hadden beslist geen kalmerende invloed op Banks’ humeur. Wat een treurige bedoening, peinsde hij, als doe-het-zelven als therapie moest fungeren en het opknappen van je huis diende om het duister op een afstand te houden. Hij bleef even naar een kwasthaar staren die vastzat in de verf boven de haard, waarna hij de keuken in stormde en de ketel van het vuur haalde. Hij had geen trek meer in thee.

Geld is niet zaligmakend. Heb je ook aan de toekomst gedacht? Banks kon nauwelijks geloven dat hij dat had gezegd. Niet omdat hij geloofde dat geld wel zaligmakend was, maar omdat dat precies was geweest wat zijn ouders tegen hem hadden gezegd toen hij hun had verteld dat hij een zaterdagbaantje in de supermarkt kon krijgen en wat extra geld wilde verdienen. Hij was ervan geschrokken dat hij zo instinctief op Brians nieuws had gereageerd, alsof iemand anders, zijn eigen ouders bijvoorbeeld, de woorden had uitgesproken en hij slechts als de pop van een buikspreker had gefungeerd. Er zijn mensen die beweren dat we hoe ouder we worden, des te meer op onze ouders gaan lijken, en Banks begon zich zo langzamerhand af te vragen of ze misschien gelijk hadden. Als dat inderdaad zo was, dan was dat een angstaanjagend vooruitzicht.

Geld is niet zaligmakend, had zijn vader gezegd, hoewel het voor hem op een bepaalde manier wel degelijk zaligmakend was geweest, juist omdat hij het nooit had gehad. Heb je ook aan de toekomst gedacht? had zijn moeder gevraagd, wat haar manier was om hem duidelijk te maken dat hij veel beter thuis kon blijven om te studeren voor zijn examen dan in het weekend zijn tijd te verdoen met geld te verdienen dat hij toch alleen maar zou gebruiken om naar biljartcafés of bowlingbanen te gaan. Ze wilden dat hij net als zijn oudere broer Roy een leuke, respectabele, veilige kantoorbauw zou zoeken, bij een bank bijvoorbeeld, of een verzekeringsmaatschappij. Met een goed diploma kon hij het ver schoppen, hadden ze gezegd, wat inhield dat hij het verder zou brengen dan zichzelf. Hij was slim en dat werd toen, in de jaren zestig, van slimme kinderen uit de arbeidersklasse verwacht.

Voordat Banks kans had gehad om er verder over na te denken, ging de telefoon opnieuw. In de hoop dat het Brian was die terugbelde om zijn veront-

schuldingen aan te bieden schoot hij de woonkamer in en griste hij de hoorn van de haak.

Dit keer was het echter hoofdcommissaris Jeremiah 'Jimmy' Riddle. Ik heb vast mijn dag niet, dacht Banks. Niet alleen was het dit keer niet Brian, maar het nieuwe telefoontje hield ook in dat Banks 1471 niet meer zou kunnen bellen om het nummer van Brian in Wimbledon te achterhalen, dat hij niet meer aan zijn zoon had kunnen vragen. 1471 werkte alleen voor het laatste telefoontje dat je had ontvangen. Hij vloekte en reikte weer naar zijn sigaretten. Als het zo doorging, zou het hem nooit lukken helemaal te stoppen. Verdomme. Buitengewone omstandigheden vereisen buitengewone maatregelen. Hij stak er een op.

'Spijbel je weer eens, Banks?'

'Vrije dag,' zei Banks. 'Keurig opgegeven. U kunt het controleren.'

'Kan me niets schelen. Ik heb een klusje voor je.'

'Ik ben er morgenochtend weer.'

'Nee, nu.'

Banks vroeg zich af wat dat voor klusje kon zijn waarvoor Jimmy Riddle hem van een vrije dag terugriep. Sinds Riddle hem tegen zijn zin weer in zijn functie had moeten laten terugkomen nadat hij hem vorig jaar overhaast had geschorst, was Banks' carrière op een doodlopend spoor beland en bestond zijn leven nog slechts uit een onophoudelijke stroom rapporten, statistieken en nog meer rapporten. Hij hoefde nog net geen voorlichtingspraatjes over verkeersveiligheid te houden op scholen, maar daar was dan ook alles mee gezegd. In negen maanden tijd was hij niet één keer actief bij een onderzoek betrokken geweest. Hij maakte overduidelijk geen deel meer uit van de incrowd, en soms leek het net of hij op Pluto zat; zelfs de enkele informant die hij sinds zijn komst naar Eastvale had weten te rekruteren, had hem laten zitten. Zijn kansen konden onmogelijk zo snel ten goede zijn gekeerd. Hier moest meer achter zitten; achter alles wat Riddle ondernam ging een verborgen agenda schuil. 'We hebben zojuist een melding binnengekregen uit Harkside,' vervolgde Riddle. 'Een jonge knul heeft een paar botten gevonden op de bodem van het Thornfield-reservoir. Dat is een van de reservoirs die deze zomer droog zijn komen te liggen. Vroeger schijnt het een dorp te zijn geweest, heb ik begrepen. Om kort te gaan, Harkside heeft alleen maar een wijkbureau en de hoogste in rang daar is een eenvoudig brigadiertje. Ik wil dat jij er als leidinggevende naartoe gaat.'

'Oude botten? Dat kan toch wel even wachten?'

'Waarschijnlijk wel. Maar ik heb liever dat je direct aan de slag gaat. Heb je daar problemen mee?'

'Waarom ligt dit niet bij Harrogate of Ripon?'

'Te druk. Wees nu eens niet zo ondankbaar, Banks. Dit is een ideale gelegen-

heid voor je om je carrière uit de dip te trekken waar die blijkbaar in is geraakt.'

Ja hoor, dacht Banks, je kunt me nog meer vertellen. Zijn carrière was niet in een dip geraakt, maar geduwd, en Jimmy Riddle kennende zou deze zaak hem er alleen maar dieper in doen wegzinken. 'Menselijke botten?'

'Dat weten we nog niet. Eigenlijk weten we op dit moment helemaal niets. Daarom wil ik dat je ernaartoe gaat en het uitzoekt.'

'Harkside?'

'Nee. Dat godvergeten Thornfield-reservoir. De plaatselijke brigadier is al ter plekke. Een zekere Cabbot.'

Banks dacht even diep na. Wat was hier in vredesnaam aan de hand? Het was heus niet Riddles bedoeling om hem een plezier te doen; misschien had hij er genoeg van om Banks' bewegingsruimte te beperken tot het bureau en had hij een nieuwe, interessante martelmethode bedacht.

Een geraamte in een drooggevallen reservoir?

Onder normale omstandigheden zou een inspecteur met zoveel ervaring als hij nooit worden afgevaardigd naar de uiterste grenzen van het graafschap om een verzameling oude botten te onderzoeken. Bovendien wezen hoofdcommissarissen nooit zaken toe aan agenten. Dat was de taak van de hoofdinspecteur of assistent-hoofdinspecteur. Banks wist uit ervaring dat hoofdcommissarissen hun bezigheden gewoonlijk beperkten tot zwetsen op televisie, landbouwevenementen openen en fanfarewedstrijden jureren. Behalve natuurlijk die klier van een Jimmy Riddle, meneer de bemoeial in hoogsteigen persoon, die geen mogelijkheid voorbij zou laten gaan om zout in Banks' wonden te wrijven.

Hoe druk ze het in Harrogate en Ripon ook hadden, Banks wist zeker dat ze best iemand konden missen met de juiste kwalificaties voor deze klus. Riddle verwachtte overduidelijk dat de zaak saai of vervelend zou zijn, of misschien wel allebei, en dat het onderzoek beslist zou uitdraaien op een mislukking en een beschamende aangelegenheid; waarom zou hij Banks er anders op zetten? En die brigadier Cabbot, wie hij ook was, was waarschijnlijk zo stom als het achtereind van een varken, want anders had hij de zaak heus wel zelf mogen afhandelen. Waarom zou een brigadier anders op een wijkbureau in een gat als Harkside zijn gedropt? Bepaald niet de stad met de hoogste criminaliteit in het noorden.

'En dan is er nog iets, Banks.'

'Jawel, hoofdcommissaris?'

'Vergeet niet je laarzen mee te nemen.'

Banks zou hebben durven zweren dat hij Riddle hoorde grinniken, net de grootste pestkop van de school.

Hij haalde een plattegrond van de Yorkshire Dales tevoorschijn en bestu-

deerde de streek aandachtig. Thornfield was het meest westelijke van drie met elkaar verbonden reservoirs langs de rivier de Rowan, die vanaf de oorsprong in het Penninisch Gebergte min of meer in oostelijke richting stroomde, totdat hij een draai in zuidelijke richting maakte en vlak bij Otley overging in de rivier de Wharfe. Thornfield was in vogelvlucht slechts zo'n veertig kilometer ver weg, maar er liep geen grote weg naartoe en het grootste gedeelte van de route bestond voornamelijk uit weggetjes die tussen de niet-omheinde weides door liepen. Banks volgde met zijn wijsvinger de route op de kaart. Waarschijnlijk kon hij het beste in zuidelijke richting over de Moors rijden, via Langstrothdale Chase naar Grassington, en daarvandaan in oostelijke richting naar Pateley Bridge. Zelfs dan zou het nog minimaal een uur in beslag nemen. Na een korte douche pakte Banks zijn jasje en klopte hij als altijd op de zakken om zich ervan te vergewissen dat hij de autosleutels en zijn portemonnee bij zich had voordat hij de middagzon in stapte.

Voordat hij vertrok, bleef hij even stilstaan en hij legde zijn handen op de warme stenen muur en keek omlaag naar de kale rotsen waar eigenlijk de Grately-waterval zou moeten stromen. Er schoot hem een regel te binnen uit een gedicht van T.S. Eliot dat hij de avond tevoren had gelezen: 'Gedachten van een dor brein in een dor seizoen.' Heel toepasselijk. De droogte hield al zo lang aan; alles was die zomer verdord, ook Banks' gedachten.

Zijn gesprek met Brian zeurde nog na in zijn hoofd; hij wilde dat het anders was verlopen. Hoewel Banks beseftte dat hij zich sneller en vaker zorgen maakte over zijn dochter Tracy, die momenteel met een paar vriendinnen in een oud busje door Frankrijk rondtrok, hield dat beslist niet in dat hij zich niet om Brian bekommerde.

Door zijn werk was Banks met zoveel kinderen in aanraking gekomen die het verkeerde pad op waren gegaan dat het niet leuk meer was. Drugs. Vandalisme. Berovingen. Inbraak. Misdad met geweld. Brian was veel te verstandig om die kant op te gaan, had Banks zichzelf altijd voorgehouden; hij had alle denkbare voordelen genoten die de middenklasse hem had geboden. Wat meer was dan Banks zelf ooit had gehad. En wat waarschijnlijk ook de reden was waarom hij zich door de opmerkingen van zijn zoon eerder gekwetst voelde dan iets anders.

Enkele wandelaars liepen langs de cottage met zware rugzakken op hun rug, krachtige beenspieren, korte broeken, stevige wandelschoenen en plattegronden die in een plastic hoesje om hun hals hingen voor het geval het zou gaan regenen. Daar was weinig kans op. Banks groette hen, maakte een opmerking over het mooie weer en stapte in zijn Cavalier. De bekleding was zo heet dat hij bijna weer uit de auto sprong.

Ach, dacht hij, en hij zocht naar een cassettebandje om naar te luisteren, Brian was oud genoeg om zijn eigen beslissingen te nemen. Als hij een poging wilde

wagen om rijk en beroemd te worden en bereid was om daarvoor alles opzij te zetten, dan was dat zijn zaak, nietwaar?

Banks had tenminste eindelijk een echte klus om handen. Dit keer had Jimmy Riddle een fout gemaakt. Hij dacht ongetwijfeld dat hij Banks met een lastig, onoplosbaar karweitje had opgezadeld, met talloze mogelijkheden om de mist in te gaan – en ongetwijfeld had hij ook de schijn tegen – maar alles was beter dan in zijn kantoor rond te hangen. Riddle had die ene eigenschap van Banks over het hoofd gezien die alles overheerste, zelfs wanneer hij de bodem van de put had bereikt: zijn nieuwsgierigheid.

Banks voelde zich net als een aan de grond gehouden piloot die onverwacht weer toestemming kreeg om te vliegen en toen hij Loves *Forever Changes* in de cassette recorder had laten glijden, reed hij te midden van opspattend grind weg.

De signeursessie begon om halfzeven, maar Vivian Elmsley had haar publiciteitsagent Wendi laten weten dat ze graag vroeg wilde aankomen om de ruimte te kunnen verkennen en een praatje te maken met het personeel.

Om kwart over zes stonden er al heel wat mensen te wachten. Dat was natuurlijk ook wel te verwachten. Na twintig boeken in evenzoveel jaren was Vivian Elmsley plotseling en volkomen onverwacht een gevierd auteur.

Haar reputatie en de verkopen waren de voorgaande jaren al gestaag gegroeid, maar nu was haar serie over inspecteur Niven, waartoe vijftien van de twintig boeken behoorden, onlangs voor televisie verfilmd met een knappe acteur in de hoofdrol, een gelikte aanpak en een enorm budget. De eerste drie afleveringen waren inmiddels al uitgezonden en hadden ondanks de verveelde houding die televisierecensenten tegenwoordig zo vaak jegens politseries aannamen juichende recensies gekregen, met als gevolg dat Vivians gezicht in de afgelopen paar maanden enorm bekend was geworden bij het grote publiek.

Haar foto had op de cover van *Night & Day* gestaan, ze was door Melvyn Bragg geïnterviewd voor de *South Bank Show* en er was een groot artikel aan haar gewijd in het tijdschrift *Woman's Own*. Het was tenslotte heel bijzonder dat een vrouw van in de zeventig plotseling van de ene dag op de andere zo enorm veel succes had. Ze werd nu soms zelfs op straat herkend.

Adrian, die de signeursessie had georganiseerd, reikte haar een glas rode wijn aan en Thalia schikte de boeken die op een laag tafeltje bij de bank lagen. Om klokslag halfzeven introduceerde Adrian haar met de woorden dat ze geen introductie behoefde, en na een bescheiden applausje pakte ze haar exemplaar op van het nieuwste inspecteur Niven-boek, *Vermoorde onschuld*, en las ze een stuk voor uit het eerste hoofdstuk.

Vijf minuten zouden wel genoeg zijn, had Vivian bedacht. Korter zou de indruk kunnen wekken dat ze er zo snel mogelijk vandoor wilde; langer en ze liep het risico dat ze de aandacht van haar publiek zou verliezen. De bank

was zacht en ze zakte er tijdens het voorlezen zo diep in weg dat hij zich beschermend om haar heen leek te vouwen. Ze vroeg zich af hoe ze het ooit moest klaarspelen om er weer uit op te staan. Ze was niet bepaald een kwiek jong ding meer.

Toen ze was uitgesproken, vormden de mensen een keurige rij en Vivian signeerde hun boeken, maakte met iedereen een kort praatje, vroeg of ze een speciale opdracht wilden hebben en lette er goed op dat ze hun namen foutloos opschreef. Het leek zo eenvoudig wanneer iemand meldde dat hij 'John' heette, maar hoe moest zij nu weten of het niet als 'Jon' werd gespeld? Er waren ook namen met nog ingewikkelder varianten: 'Donna' of 'Dawna'? 'Janice' of 'Janis'?

Vivian keek tijdens het signeren naar haar hand. Net een vogelklauw, vond ze, een geraamte bijna, vol levervlekken, met die dorre, gerimpelde huid rond de knokkels en vleeskussentjes aan weerszijden van haar trouwring, die ze niet meer afkreeg, hoe hard ze het ook probeerde.

Haar handen waren de eerste lichaamsdelen die verouderden, dacht ze. De rest van haar lichaam was tot nu toe bijzonder goed geconserveerd gebleven. Om te beginnen was ze nog altijd lang en slank. Ze was niet in elkaar geschrompeld of dik geworden, zoals zoveel oudere vrouwen, en had evenmin het harde, ondoordringbare pantser van getrouwde vrouw aangenomen.

Staalgrijs haar dat strak naar achteren was getrokken en in een knotje was vastgezet, waardoor midden op haar voorhoofd tussen twee hoge inhammen een spitse haarpunt naar haar karaktervolle, magere gezicht wees; haar donkerblauwe ogen te midden van een wirwar van kraaienpootjes leken bijna oosters door de schuine stand; haar neus was een tikje haakvormig en haar lippen waren smal. Geen gezicht dat vaak glimlachte, meenden de meeste mensen. En ze hadden gelijk, hoewel dat niet altijd zo was geweest.

Een stalen blik die onverschrokken in de diepten van het kwaad tuurt, had een interviewer over haar geschreven. En was het niet Graham Greene die ooit had opgemerkt dat er in het hart van iedere schrijver een splinter van ijs zat? Hij had gelijk, ook al had die er niet altijd gezeten.

'U hebt vroeger toch in het noorden van het land gewoond?'

Vivian keek van haar stuk gebracht door de vraag op. De man was een jaar of zestig, mager, uitgemergeld bijna, en had een lang, ingevallen gezicht en sprietig lichtblond haar. Hij droeg een vale spijkerbroek en zo'n felgekleurd shirt met korte mouwen dat je tijdens vakanties op het strand zo vaak zag. Toen hij het boek aan haar overhandigde om te signeren, viel het haar op dat zijn handen onnatuurlijk klein waren voor een man. Er was iets met die handen waardoor ze van slag raakte.

Vivian knikte. 'Heel lang geleden.' Toen wierp ze een blik op het boek. 'Aan wie zal ik de opdracht richten?'

‘In welke plaats hebt u gewoond?’

‘Het is al zo lang geleden.’

‘Heette u toen ook al Vivian Elmsley?’

‘Hooft u eens, ik...’

‘Pardon, meneer.’ Adrian kwam tussenbeide en verzocht de man beleefd om door te lopen. Hij deed wat hem werd gevraagd, wierp over zijn schouder nog eenmaal een blik op Vivian, legde toen haar boek met een harde klap op een stapel John Harveys en vertrok.

Vivian ging door met signeren. Adrian bracht haar een nieuw glas wijn, mensen vertelden haar dat ze hadden genoten van haar boeken en al snel was ze de vreemde man met zijn nieuwsgierige vragen vergeten.

Toen de sessie was afgelopen, stelden Adrian en het personeel voor om uit eten te gaan, maar Vivian was moe, een van de vele tekenen die duiden op haar voortschrijdende ouderdom. Het enige wat ze nu wilde, was naar huis gaan, zich daar lekker ontspannen in een warm bad, een gin-tonic voor zichzelf inschenken en Flauberts *De Leerschool der liefde: de geschiedenis van een jongeman* oppakken, maar eerst had ze behoefte aan wat lichaamsbeweging en frisse lucht. En wilde ze alleen zijn.

‘Ik breng u wel met de auto,’ zei Wendi.

Vivian legde een hand op Wendi’s onderarm. ‘Nee, meisje,’ zei ze. ‘Als je het niet erg vindt, ga ik liever eerst even een stukje lopen en dan neem ik verder de ondergrondse wel.’

‘Ik doe het anders graag, hoor. Daar ben ik juist voor.’

‘Nee. Ik red het echt wel in mijn eentje. Zo krakkemikkig ben ik nu ook weer niet.’

Wendi bloosde. Ze was waarschijnlijk van tevoren gewaarschuwd dat Vivian erg kribbig kon zijn. Er was altijd wel iemand die publiciteitsmedewerkers en andere begeleiders daarvoor waarschuwde. ‘Het spijt me. Zo bedoelde ik het ook helemaal niet. Het is nu eenmaal mijn werk.’

‘Zo’n knap jong ding als jij heeft ongetwijfeld wel leukere dingen te doen dan een oude dame tijdens de spits in Londen naar huis brengen. Waarom ga je niet lekker met je vriendje naar de film, of dansen of iets dergelijks?’

Wendi glimlachte en keek op haar horloge. ‘Ik heb Tim inderdaad verteld dat ik hem pas later op de avond ergens kon ontmoeten. Als ik hem nu bel en dan in de rij ga staan voor last-minute kaartjes, kunnen we misschien nog wel een paar theaterkaartjes voor de helft van de prijs op de kop tikken. Maar alleen als u het echt zeker weet.’

‘Heel zeker, liefde. Tot ziens.’

Vivian liep in de warme, schemerige herfstavond door Bedford Street.

Londen. Ze kon het zelf soms nog steeds nauwelijks geloven dat ze nu werkelijk in Londen woonde. Ze herinnerde zich haar eerste bezoek nog – hoe uit-

gestrekt, koninklijk en overweldigend ze de stad toen had gevonden. Ze had in stille verwondering naar de bekende monumenten, pleinen en straten gestaard die ze slechts van horen zeggen, uit artikelen of van plaatjes kende: Piccadilly Circus, de Big Ben, St. Paul's, Buckingham Palace, Trafalgar Square. Dat was natuurlijk inmiddels al heel lang geleden, maar ook vandaag nog voelde ze diezelfde magie wanneer ze de namen opsomde of door de beroemde straten wandelde.

Charing Cross Road was vol mensen die laat van hun werk waren vertrokken of juist vroeg arriveerden voor een avondje theater of film, of om met vrienden iets te gaan drinken. Vivian nam niet meteen de ondergrondse, maar stak toen het voetgangerslicht eenmaal op groen was gesprongen eerst voorzichtig de weg over en wandelde vervolgens op haar gemak een rondje om Leicester Square.

Een koortje stond vlak bij de Burger King *Men of Harlech* te zingen. Wat was het allemaal veranderd: al die fastfoodrestaurants, de winkels, zelfs de bioscopen. Niet ver hiervandaan, op Haymarket, was ze voor het eerst naar een Londense bioscoop geweest, het Carlton. Wat had ze daar toen ook alweer gezien? *For Whom the Bell Tolls*. Ja, natuurlijk, dat was het geweest.

Toen ze terugliep naar de ingang van de ondergrondse bij Leicester Square, moest Vivian plotseling weer denken aan die vreemde man in de boekwinkel. Ze bleef niet graag lang stilstaan bij het verleden, maar hij had allerlei herinneringen bij haar naar boven geroepen, net als de foto's van het drooggevalen Thornfield-reservoir die recent in de kranten hadden gestaan.

De overblijfselen van Hobb's End waren voor het eerst in meer dan veertig jaar weer aan het daglicht blootgesteld en de herinneringen aan haar leven daar drongen zich nu aan haar op. Vivian rilde toen ze de trap naar de ondergrondse afliep.

2

Banks bleef even stilstaan om op adem te komen van zijn wandeling door het bos. Hij stond aan de rand van het Thornfield-reservoir en de langgerekte, met ruïnes gevulde kom, die ongeveer een halve kilometer breed en een kilometer lang was, strekte zich als een bedelende hand voor hem uit. Hij was niet op de hoogte van het achterliggende verhaal, maar wist wel dat de plek vele jaren lang onder water had gestaan. Dit was de eerste keer dat het dorp weer was opgedoken, als een opgegraven oude nederzetting of een soort hedendaags Brigadoon. Hij zag dat boomwortels in verwarde kluwens uit de helling van de andere oever staken. De verandering in de kleur van de aarde gaf aan waar de watergrens was geweest. Achter de hoge oever kropen de uitlopers van Rowan Woods weg in noordelijke richting.

Het meest dramatische deel van het tafereel lag recht voor hem: het verdronken dorp zelf. Het lag ingeklemd tussen de vervallen vlasserij op het heuveltje aan de westkant en een kleine brug die speciaal voor pakpaarden was bestemd aan de oostkant, en het geheel deed hem denken aan het geraamte van een reuzenlichaam. De brug was het bekken en de vlasserij de schedel, die was afgehakt en ergens links van het lichaam was neergelegd. De rivier en de hoofdstraat vormen samen de licht gekromde ruggengraat, waar diverse zijstraatjes als ribben uitstaken.

Er waren geen verharde wegen, maar de loop van de oude High Street langs de rivier was nog vrij gemakkelijk aan te wijzen. Bij de brug splitste de weg zich ten slotte: de ene tak leidde naar Rowan Woods, waar hij al snel overging in een smal voetgangerspad, en de andere voerde over de brug en langs de oever van Harksmere het dorp uit, waarschijnlijk helemaal tot aan Harkside. Banks vond het een bijzonder vreemde gedachte dat er al die jaren een volledig intacte brug onder het water had gelegen.

Op het lagergelegen terrein aan de andere kant van de brug stond een groep mensen, van wie er een in uniform was. Banks rende op een drafje langs het smalle pad naar beneden. Het was een warme avond en toen hij onder aan de helling aankwam, zweette hij. Voordat hij op het groepje afliep, haalde hij een zakdoek uit zijn zak tevoorschijn en veegde hij zijn voorhoofd en nek af. Aan de vochtige vlekken onder zijn armen kon hij niets doen.

Hij was niet te dik, had ook geen bijzonder slechte conditie. Hij rookte, at ongezond en dronk te veel, maar hij had het soort stofwisseling dat ervoor zorgde dat hij mager bleef. Intensief sporten was niets voor hem, maar sinds Sandra bij hem was weggegaan, had hij er een gewoonte van gemaakt om elk weekend in zijn eentje een lange wandeling te maken en hij zwom een of twee keer per week een kilometer in het openbare zwembad in Eastvale. Het kwam door dit verdomd warme weer dat hij zo snel buiten adem was.

De bodem van de vallei was minder modderig dan hij eruitzag. De blootgelegde roodbruine aarde was door de hitte grotendeels ingedroogd en vertoonde scheuren. Er waren echter ook enkele zompige plekken waaruit rietstengels omhoogstaken en hij moest verschillende keren over een flinke waterplas springen die hem de weg versperde.

Toen hij de brug opliep, kwam er een vrouw op hem afgelopen die hem halverwege tegenhield. 'Pardon, meneer,' zei ze met opgestoken hand. 'Dit is een plaats delict. U mag hier helaas niet komen.'

Banks glimlachte. Hij wist dat hij er niet direct als een inspecteur uitzag. Hij had zijn tweedjasje in de auto achtergelaten en droeg een spijkeroverhemd zonder das en met openstaande kraag, een lichtbruine lange broek en zwarte laarzen.

'Waarom is het hier dan niet met tape afgezet?' vroeg hij.

De vrouw keek hem fronsend aan. Ze was zo te zien eind twintig, begin dertig misschien, had lange benen en was lang en tenger: waarschijnlijk slechts een paar centimeter korter dan Banks' een meter drieënzeventig. Ze droeg een spijkerbroek en een witte blouse van zijdeachtige stof. Daaroverheen had ze een jasje met een visgraatpatroon aan dat de lijnen van haar middel en de licht naar buiten golvende heupen volgde. Haar kastanjebruine haar had een scheiding in het midden en hing in losse golven op haar schouders. Haar gezicht was ovaal, met een gladde, gebruide huid, volle lippen en een kleine moeder-vlek rechts van haar mond. Ze had een zonnebril met een zwart montuur op en toen ze die afzette, leek ze Banks met haar ernstige, amandelvormige ogen te taxeren, alsof hij tot een tot nu toe onbekend ras behoorde.

Ze was niet knap in de gebruikelijke zin van het woord. Haar gezicht zou je nooit op de pagina's van een tijdschrift aantreffen, maar haar uiterlijk gaf duidelijk blijk van een sterk karakter en intelligentie. Haar rode laarzen pasten daar heel goed bij.

Banks glimlachte. 'Moet ik je eerst van de brug in de rivier gooien voordat ik mag oversteken, net als Robin Hood met Kleine Jan deed?'

'Ik denk dat u al snel zou ervaren dat het precies andersom was, maar u zou het natuurlijk kunnen proberen,' zei ze. Nadat ze elkaar nog een paar seconden vorsend hadden aangekeken, kneep ze haar ogen tot spleetjes, fronste haar wenkbrauwen en zei: 'U bent zeker inspecteur Banks?'

Ze wekte niet de indruk dat ze zenuwachtig was of zich ervoor schaamde dat ze hem voor een ramptoerist had gehouden; haar stem klonk geenszins verontschuldigd of vol ontzag. Hij wist niet of hij dat prettig vond. ‘Brigadier Cabbot, neem ik aan?’

‘Dat klopt.’ Ze glimlachte. Het was niet meer dan een spiertrekking bij een van haar mondhoeken en een kort oplichtende flits in haar ogen, maar het maakte indruk. Veel mensen zouden het waarschijnlijk heel fijn vinden wanneer brigadier Cabbot naar hen glimlachte, dacht Banks peinzend. Wat Jimmy Riddles motiveert om hem hierheen te sturen in Banks’ ogen alleen maar verdachter maakte.

‘En deze mensen?’ Banks wees naar de man en vrouw die met de geüniformeerde agent stonden te praten. De man richtte een videocamera op het bijgebouw.

‘Colleen Harris en James O’Grady. Ze waren op zoek naar een geschikte locatie voor een televisieprogramma en hebben gezien dat de jongen door het dak zakte. Ze zijn ernaartoe gerend om hem te helpen. Blijkbaar hadden ze hun camera bij de hand. Ik vermoed dat het wel een interessant item zal opleveren voor het journaal van vanavond.’ Ze krabde aan de zijkant van haar neus. ‘We hadden op het wijkbureau geen tape meer om de plaats delict af te zetten. Om eerlijk te zijn weet ik niet eens zeker of we daar ooit wel tape op voorraad hebben gehad.’ Ze speelde met haar zonnebril toen ze hem dit vertelde, maar Banks dacht niet dat dat uit zenuwachtigheid was. Ze had het licht brouwende accent dat typerend was voor de West Country – niet heel uitgesproken, maar duidelijk genoeg om op te vallen.

‘Aan die televisiemensen kunnen we nu niets meer doen,’ zei Banks. ‘Mischien komen ze ons nog van pas. Vertel me eerst maar eens wat er is gebeurd. Ik weet alleen dat een jongetje hier een paar oude botten heeft gevonden.’

Brigadier Cabbot knikte. ‘Adam Kelly. Hij is dertien.’

‘Waar is hij nu?’

‘Ik heb hem naar huis gestuurd. Harkside. Hij leek flink geschrokken en hij had zijn pols en elleboog gekneusd. Niets ernstigs. Hij wilde naar zijn moeder, dus heb ik agent Cameron hier hem naar huis laten brengen. Die arme knul zal de komende maanden nog vaak genoeg last krijgen van nachtmerries.’

‘Wat is er precies gebeurd?’

‘Adam liep op het dak, en dat is toen ingestort. Hij heeft geluk gehad dat hij zijn rug niet heeft gebroken of onder de brokstukken is terechtgekomen en is geplet.’ Ze wees naar het bijgebouw. ‘De dakspanten die de flagstones ondersteunden, zijn waarschijnlijk na al die jaren onder water weggerot. Dat kleine beetje extra gewicht gaf de doorslag. Ik zou zelf hebben verwacht dat slopers het hele dorp tegen de vlakte hadden gegooid voordat het onder water werd gezet, maar blijkbaar hebben ze die dag de kantjes er een beetje van afgelopen.’

Banks keek om zich heen. ‘Daar lijkt het inderdaad wel op, ja.’

‘Geef hun eens ongelijk. Ze dachten waarschijnlijk dat niemand het dorp ooit nog te zien zou krijgen. Wanneer het onder water staat, kan niemand immers met zekerheid zeggen wat er allemaal nog aanwezig is. Maar goed, de modder heeft Adams val gebroken, zijn arm bleef erin steken en toen viste hij het geraamte van een hand op.’

‘Van een mens?’

‘Geen idee. Ik vind dat het er als een mensenhand uitziet, maar we zullen een expert moeten laten komen om er helemaal zeker van te zijn. Ik heb eens ergens gelezen dat berenklaauwen heel veel op mensenhanden lijken.’

‘Berenklaauwen? En wanneer heb je voor het laatst een beer in deze streek gezien?’

‘Vorige week nog, inspecteur.’

Banks zweeg even, zag toen het ondeugende lichtje in haar ogen en glimlachte. Deze vrouw had iets wat hem intrigeerde. Niets in haar stem wees erop dat ze aan zichzelf twijfelde of onzeker was over hoe ze zich moest gedragen. Bij de meeste jonge, beginnende agenten klonk er over het algemeen een soort ‘Heb ik het wel goed gedaan, baas?’ door in hun stem, of anders schoten ze meteen in de verdediging wanneer iemand met een hogere rang hen ter verantwoording riep over hun werkzaamheden. Susan Gay, de agent met wie hij eerder had samengewerkt, was zo iemand geweest. Bij brigadier Cabbot was hiervan echter niets te merken. Ze vertelde precies wat er had plaatsgevonden en welke beslissingen ze had genomen, en door de manier waarop ze dit deed klonk ze volkomen rustig en zelfverzekerd, zonder dat ze arrogant of eigengereid overkwam. Banks wist niet goed hoe hij ermee om moest gaan.

‘Goed,’ zei hij, ‘laten we dan maar eens gaan kijken.’

Brigadier Cabbot vouwde haar zonnebril op, liet hem in haar schouder tas glijden en liep in de richting van het bijgebouw. Banks volgde haar. Ze bewoog met een soort soepele gratie in haar ledematen, als een kat, wanneer het tenminste geen voedertijd is.

Onderweg bleef hij even staan om met de mensen van de televisie te praten. Ze konden hem niet veel vertellen, behalve dan dat ze research in de omgeving hadden gedaan toen ze de jongen door het dak hadden zien zakken. Ze waren er direct naartoe gehold en toen ze hem bereikten, hadden ze gezien wat hij uit de aarde tevoorschijn had getrokken. Hij had hun hulp niet direct in dank aanvaard, vertelden ze, en was evenmin blij geweest om hen te zien, maar tot hun grote opluchting was hij niet ernstig gewond geraakt. Omdat het nu eenmaal hun werk was, vroegen ze Banks of hij bereid was om voor de camera commentaar te leveren. Hij weigerde beleefd en beweerde dat hij nog te weinig van de zaak af wist. Hij had zich nog niet omgedraaid of de vrouw was via haar mobiele telefoon al in een druk gesprek gewikkeld met het lokale

nieuwsstation. Dit was blijkbaar vandaag ook niet de eerste keer dat ze hen belde.

Het bijgebouw was ongeveer twee bij twee meter. Banks bleef in de deuropening staan en keek naar de kuil in de modder waar de jongen terecht was gekomen en vervolgens naar de twee zware stenen tegels die aan weerszijden ervan lagen. Cabbot had gelijk: Adam Kelly had inderdaad heel veel geluk gehad. Er lagen nog veel meer tegels verspreid over de vloer; de meeste waren in stukken gebroken, en hier en daar staken ook scherven uit de modder omhoog. Voor hetzelfde geld was Adam op een daarvan terechtgekomen en had hij zijn rug gebroken. Wanneer je zo jong bent, geloof je nog dat je onsterfelijk bent. Banks en zijn vrienden hadden dat ook gedacht en waren dat blijven geloven, zelfs nadat Phil Simpkins een stuk touw rond een boomstam had gewikkeld, van de bovenste tak was gesprongen en tollend naar beneden was gevallen, recht op de spitse punten van de metalen reling.

Banks verdrong de herinnering en concentreerde zich op het tafereel dat zich voor hem uitstrekte. De zon bescheen de bovenste helft van de muur tegenover hem; de stenen glommen vochtig en slijmerig. Het rook in de kleine ruimte naar brak water, dacht Banks, hoewel er kilometers in de omtrek geen zout water te bekennen was, en naar rottende vis, die waarschijnlijk wel in de buurt te vinden was.

‘Ziet u wat ik bedoel?’ vroeg Cabbot. ‘Omdat het dak het zonlicht heeft tegengehouden, is het hier veel modderiger dan buiten.’ Ze veegde met een snel handgebaar een paar losse haarlokken van haar wang. ‘Dat heeft dat jochie waarschijnlijk het leven gered.’

Banks' blik viel op het geraamte van de hand die om de rand van een kapotte tegel gekromd zat. Het was net een wezen uit een horrorfilm dat probeerde zich klauwend een weg naar buiten te banen uit een graf. De botten waren donker gekleurd en bedekt met een laag aangekoekte modder, maar Banks kreeg niettemin de indruk dat het een menselijke hand betrof.

‘We zullen er een paar experts bij roepen om de hele zaak af te graven,’ zei hij. ‘Daarna hebben we een forensisch antropoloog nodig. Ik heb trouwens nog helemaal niets gegeten. Is er hier ergens in de buurt een plek waar we wat te eten kunnen krijgen?’

‘Bij de Black Swan in Harkside maakt u de meeste kans. Wilt u Adam Kelly's adres hebben?’

‘Heb jij al gegeten?’

‘Nee, maar...’

‘Kom dan maar met me mee, dan kun je me tijdens de maaltijd volledig op de hoogte brengen. Ik kan ook morgenochtend met Adam gaan praten; dan heeft hij wat meer tijd gehad om tot rust te komen. Agent Cameron kan het fort hier wel bewaken.’

Brigadier Cabbot wierp een blik op de beenderen.

‘Kom,’ zei Banks. ‘We kunnen hier toch verder niets meer doen. Deze stakker was waarschijnlijk al dood toen wij nog geboren moesten worden.’

Vivian Elmsley was helemaal op van vermoeidheid toen ze na de signeursessie eindelijk thuiskwam. Ze zette haar aktetas in de gang neer en liep naar de woonkamer. De meeste mensen zouden verbaasd hebben opgekeken van zo’n moderne inrichting vol glas en chroom in het huis van iemand van Vivians leeftijd, maar ze gaf er beslist de voorkeur aan boven al die vreselijk nostalgische antieke stukken, snuisterijen en het in oude staat herstelde lijstwerk waarmee de huizen van de meeste ouderen waren volgepropt, in elk geval de huizen die zij vanbinnen had gezien. Het enige schilderij dat haar effen witte muren sierde, hing boven de smalle glazen schoorsteenmantel: een ingelijste reproductie van een van de bloemen van Georgia O’Keeffe, die een overweldigend gele kleur had en een ontzagwekkende symmetrie bezat.

Vivian zette eerst de ramen open voor wat frisse lucht, schonk toen een groot glas gin-tonic voor zichzelf in en liep naar haar favoriete stoel. Deze werd ondersteund door chromen buizen, was bekleed met zwart leer en stond in een uiterst comfortabele hoek achterover die schaamteloos uitnodigde tot lezen, drinken of televisie kijken.

Vivian wierp een blik op de klok, die onder de glazen stolp zijn keurig geëetste koperen en zilveren mechanisme toonde. Bijna negen uur. Ze zou eerst naar het journaal kijken. Daarna zou ze in bad gaan en Flaubert lezen. Ze pakte de afstandsbediening. Nadat ze het grootste gedeelte van haar leven alles met de hand had geschreven en alleen een oude radio in een notenhouten kastje als verpozing had gehad, was ze vijf jaar geleden bezweken voor de verlokkingen van de technologie. Een dag nadat ze van haar nieuwe Amerikaanse uitgever een flink voorschot had ontvangen, had ze tijdens een aanval van koopwoede op één enkele ochtend een televisie, een videorecorder en een stereotoeren gekocht, en ook nog de computer waarop ze tegenwoordig haar boeken schreef.

Ze legde haar voeten op de bank en drukte op een toets van de afstandsbediening. Het nieuws bevatte de gebruikelijke rotzooi. Voornamelijk politiek, een moord of twee, hongersnood in Afrika, een mislukte moordaanslag in het Midden-Oosten. Ze wist werkelijk niet waarom ze nog de moeite nam om ernaar te kijken. Aan het eind volgde nog een van die human interest-items die ze gebruikten om de tijd te vullen.

Dit keer ging Vivian rechtop zitten en luisterde ze heel geconcentreerd.

De camera toonde een groep overbekende vervallen gebouwen en de commentaarstem vertelde dat dit verloren geraakte dorpje in de Dales, dat naar de naam Hobb’s End had geluisterd, door de recente, aanhoudende droogte

voor het eerst sinds het in 1953 in opdracht van de overheid onder water was gezet weer was opgedoken. Dit wist ze al, want het waren dezelfde opnames die ze ook hadden gebruikt toen het verhaal een maand geleden voor het eerst in het nieuws was geweest, maar plotseling zwenkte de camera een andere kant op en nu zag ze dat er een groep mensen, onder wie ook een geüniformeerde agent, bij de brug stond.

‘Vandaag,’ vervolgde de commentaarstem, ‘heeft een jongen die in het dorpje op onderzoek was uitgegaan een ontdekking gedaan waar hij beslist niet op was voorbereid.’

De stem van de verteller klonk opgewekt, luchtig, net als die vele knusse mysteries waar Vivian een hartgrondige hekel aan had, omdat ze het niet al te nauw namen met de omstandigheden die een moord in het echte leven omringden. Het was een mysterie dat schreeuwde om de deskundigheid van Miss Marple, ging hij verder, en betrof een geraamte dat ditmaal niet in een kast was ontdekt, beste mensen, maar onder de modderige vloer van een oud bijgebouw. Hoe zou het daar terecht zijn gekomen? Was er kwade opzet in het spel? Vivian greep de koele chromen buizen aan de zijkant van haar stoel stevig vast en keek ingespannen toe, haar gin-tonic op de glazen tafel naast haar volledig vergeten.

De camera zoomde in op het bijgebouw, en Vivian zag dat er een man en een vrouw op de drempel stonden. De verteller keuvelde voort over de politie die al snel ter plekke was, maar in dit vroege stadium weigerde commentaar te geven, en sloot het item af met de opmerking dat ze de ontwikkelingen zouden blijven volgen.

Het weerbericht was al in volle gang toen Vivian zich eindelijk van de schok had hersteld. Ze merkte dat haar handen het chroom nog steeds zo stevig vastklemden dat zelfs haar levertrekken wit zagen.

Ze liet de buizen los, leunde achterover in de stoel en haalde een paar keer diep adem. Toen stak ze een trillende hand uit naar de gin-tonic en ze slaagde erin een slok te nemen zonder te morsen. Daar knapte ze van op.

Toen ze helemaal was gekalmeerd, liep ze naar de werkkamer en zocht ze in haar dossierkast naar het manuscript dat ze aan het begin van de jaren zeventig had geschreven, drie jaar na haar laatste bezoek aan het Thornfield-reservoir. Ze vond de stapel papieren en nam hem mee terug naar de woonkamer.

Het was nooit bestemd geweest voor publicatie. Het was eigenlijk meer een oefening geweest, een tekst die ze had geschreven toen ze na de dood van haar man belangstelling had gekregen voor schrijven. Ze had het verhaal op papier gezet in een tijd waarin ze nog geloofde dat het bekende adagium ‘Schrijf over dingen die je kent’ betekende: ‘Schrijf over je eigen leven, over je eigen ervaringen.’ Het had een paar jaar geduurd voordat ze erachter was gekomen dat het anders in elkaar stak. Ze schreef nog steeds over dingen die ze kende:

schuldgevoel, verdriet, pijn en waanzin, alleen verwerkte ze die nu in de levens van haar personages.

Toen ze het manuscript begon te lezen, ontdekte ze dat ze niet eens wist in welk genre het precies thuishoorde. Waren het haar memoires? Was het een novelle? Het verhaal bevatte beslist enkele waar gebeurde feiten; ze had tenminste haar best gedaan om zich aan de feiten te houden en had er zelfs omwille van de nauwkeurigheid haar oude dagboeken op nageslagen. Ze had deze tekst echter geschreven op een moment in haar leven waarop ze nog geen grip had gehad op dat grensgebied tussen autobiografie en fictie, die daardoor met elkaar verstrengeld waren geraakt en niet meer van elkaar te onderscheiden waren. Zou het haar nu wel lukken om ze uit elkaar te houden? Er was maar één manier om daarachter te komen.

Banks was nog niet eerder in Harkside geweest. Hij volgde brigadier Cabbot, die voor hem uit reed in haar metallic paarse Astra, door bochtige straatjes die alleen bestemd waren voor eenrichtingsverkeer en aan weerszijden geflankeerd werden door lage muurtjes waarachter typische Dales-cottages van kalksteen en grove zandsteen lagen met hun kleine, kleurrijke tuinen. Veel van de huizen grensden met de voordeur direct aan de straat en overal hingen bloembakken of manden vol rode en goudgele bloemen buiten.

Ze parkeerden hun auto op het dorpsplein, waar onder een paar her en der verspreide bomen bankjes in de schaduw stonden. In de lengende schaduwen van de ondergaande zomerzon zaten ouden van dagen, met rimpelige handen om hun wandelstok geslagen uit te rusten en te praten met andere ouden van dagen, of keken ze stil naar de wereld die aan hen voorbijgleed. Midden op het plein stond een klein oorlogsgedenkteken in de vorm van een naald, waarop de namen stonden vermeld van de bewoners van Harkside die tijdens de twee wereldoorlogen waren omgekomen.

Rondom het plein stonden de belangrijkste gebouwen: een Kwiksave-supermarkt waarin, aan de ongewone, barokke gevel te zien, waarschijnlijk ooit een bioscoop gehuisvest was geweest, een Barclay's Bank, een tijdschriftenzaak, een slager, een kruidenier, een bookmakerskantoor, een Oddbins Wines, een vijftiende-eeuwse kerk en drie pubs, waaronder ook de Black Swan. Hoewel Harkside slechts tussen de twee- en drieduizend inwoners telde, was het de grootste plaats in de directe omgeving, en de bewoners van de omringende boerderijen en gehuchten beschouwden het als de grote stad, zondig en vol verleidingen. Het was in feite een groot dorp, maar de meeste mensen in de omgeving spraken over 'het stadje'.

'Waar staat het wijkbureau?' vroeg Banks.

Cabbot wees naar een zijstraatje.

'Dat gebouw dat eruitziet als een bakstenen garage? Met dat platte dak?'

‘Inderdaad. Het lelijkste gebouw van de stad.’

‘Woon je hier?’

‘Ja. Als boetedoening, omdat ik heb gezondigd.’

Het was een cliché-uitdrukking, wist Banks, maar hij vroeg zich desalniettemin af wat die zonden waren geweest. Zijn fantasie ging met hem op de loop en hij huiverde even van verrukking.

Ze liepen naar de Black Swan, een gebouw met witgekalkte muren en donkere houten balken, een puntgevel en een doorzakkend leistenen dak. Binnen was het donker en ondanks de openstaande deur en ramen nog altijd veel te warm. Hoewel ze allang op één oor hadden moeten liggen, waren enkele toeristen en wandelaars na hun maaltijd blijven hangen en ze zaten met een drankje voor zich aan de wankele houten tafels. Cabbot liep met Banks in haar kielzog naar de bar en vroeg de barkeepster of ze nog iets te eten konden krijgen.

‘Hangt er helemaal van af wat je wil hebben, meid,’ zei deze, en ze wees naar het menu dat op een schoolbord stond.

Banks slaakte een diepe zucht. Iene miene mutte. Hij had het al zo vaak meegemaakt: je loopt tien minuten nadat de pub geopend is naar binnen en bestelt iets van het menu, maar krijgt vervolgens te horen dat het er niet meer is. Na vier of vijf alternatieven, die eveneens geen van alle nog te krijgen zijn, tref je heel misschien iets wat ze nog wel eens op voorraad zouden kunnen hebben. Als je geluk hebt tenminste.

Vandaag liet Banks de kip tandoori met friet, het wild in rodewijnsaus met friet en de fettucine Alfredo met friet de revue passeren, voordat hij de jackpot binnenhaalde: quiche met rundvlees en stilton. Met friet. Hij had de afgelopen jaren minder rundvlees gegeten, maar maakte zich sinds kort niet zoveel zorgen meer over de gekkekoeienziekte. Als zijn hersens uiteindelijk toch als modderige prut zouden eindigen, kon hij in dit stadium weinig meer doen om het proces nog te keren. Ze werkten nu soms al net zo traag en troebel als modder. Brigadier Cabbot bestelde een broodje gezond, zonder friet.

‘Aan de lijn?’ vroeg Banks, die terugdacht aan Susan Gay, die bijna altijd aan rauwkost had zitten knabbelen.

‘Nee. Ik eet geen vlees. En de friet wordt hier in dierlijk vet gebakken. Er is verder weinig keus.’

‘Aha. Drink je wel alcohol?’

‘Ik zou niet zonder kunnen.’ Ze lachte. ‘Ik wil nu trouwens wel een glas Swan’s Down Bitter. Ik kan het u echt aanraden. Ze brouwen het hier zelf.’

Banks volgde haar advies op en was blij dat hij dat had gedaan. Hij had nog niet eerder een vegetariër ontmoet die een expert was op het gebied van bier.

‘Ik kom jullie eten wel brengen wanneer het klaar is, mensen,’ zei de vrouw.

Banks en Cabbot namen hun glas mee naar een tafel bij een van de openstaande ramen. Het raam keek uit op het in schemerdonker gehulde plein.

Het tafereeltje was veranderd: waar eerder de oude mannen hadden gezeten, had nu een groep tieners plaatsgenomen. Ze leunden rokend tegen de boomstammen, dronken uit blikjes, duwden en trokken aan elkaar, vertelden elkaar grappen, lachten en probeerden een stoere indruk te maken. Banks moest weer aan Brian denken. Zo erg was het eigenlijk toch niet, dat hij zijn studie architectuur eraan gaf voor een carrière in de muziek? Dat hield echt niet in dat hij als een lamlendige nietsnut zou eindigen. En wat drugs betreft had Brian waarschijnlijk al vaak genoeg de kans gehad om ermee te experimenteren. Banks had dat zelf op die leeftijd in elk geval wel gedaan.

Wat hem het meeste dwarszat, was het plotselinge besef dat hij zijn zoon eigenlijk nauwelijks meer kende. Sinds Brian een paar jaar geleden uit huis was gegaan, was hij volwassen geworden en Banks had hem in die tijd maar een paar keer gezien. Als hij eerlijk was, moest hij toegeven dat hij veel meer tijd en energie aan Tracy had besteed. Bovendien had hij zijn eigen beslommeringen en problemen gehad, zowel privé als op zijn werk. Hoewel die hem nu wellicht wat minder in beslag zouden nemen, waren ze beslist nog niet helemaal de wereld uit.

Als brigadier Cabbot zich al slecht op haar gemak voelde bij Banks' sombere zwijgzaamheid, liet ze dat niet merken. Hij haalde zijn sigaretten tevoorschijn. Nog steeds niet slecht; hij had er die dag pas vijf gerookt, ondanks de woordenwisseling met Brian en het telefoontje van Jimmy Riddle. Breken met de gewoonte om in de auto te roken was een goed idee geweest. 'Heb je er bezwaar tegen?' vroeg hij.

Ze schudde haar hoofd.

'Zeker weten?'

'Als u wilt weten of ik eronder zal lijden, dan is het antwoord ja, maar ik weet mijn eigen hunkering meestal wel onder controle te houden.'

'Gestopt?'

'Een jaar geleden.'

'Sorry.'

'Geeft niet. Ik zit er niet mee.'

Banks stak een sigaret op. 'Ik ben van plan om zelf binnenkort ook te stoppen. Ik ben al aan het minderen.'

'Veel succes.' Annie Cabbot hief haar glas op, nam een slok bier en smakte goedkeurend met haar lippen. 'Ah, heerlijk. Mag ik u iets vragen?'

'Ga je gang.'

Ze boog zich voorover en raakte zijn rechterslaap aan. 'Wat is dat?'

'Wat? Dat litteken?'

'Nee. Die blauwe verf. Ik had nooit gedacht dat inspecteurs hun haar lieten verven.'

Banks voelde dat hij bloosde. Hij wreef over de plek die ze had aangewezen.

‘Dat zal wel muurverf zijn. Ik was mijn woonkamer aan het schilderen toen Jimmy Riddle belde. Ik dacht dat ik alles had weggewassen.’

Ze glimlachte. ‘Geeft niet. Het staat u juist wel goed.’

‘Zal ik er dan maar meteen een bijpassende oorbel bij nemen?’

‘Ik zou het niet overdrijven als ik u was.’

Banks gebaarde naar het tafereel voor hun raam. ‘Hebben jullie daar veel problemen mee?’ vroeg hij.

‘Die jongeren? Nee, niet echt. Een paar lijmsnuivers en vandalen. Ze vervelen zich gewoon. Tieners die elkaar ophitsen, meer niet.’

Banks knikte. Brian verveelde zich tenminste niet en hij liep ook niet doelloos met zijn ziel onder zijn arm. Hij had iets ontdekt waar hij zich met hart en ziel op wilde storten. Of het ook iets zou opleveren, was natuurlijk een tweede. Banks probeerde zich op zijn huidige klus te concentreren. ‘Ik heb op weg hiernaartoe mijn brigadier gebeld,’ zei hij. ‘Hij zal ervoor zorgen dat er morgenochtend een team van de technische recherche komt om de botten op te graven. Een zekere John Webb zal daar de leiding over hebben. Hij heeft archeologie gestudeerd. Bovendien neemt hij tijdens zijn vakanties ook deel aan allerlei opgravingen, dus hij zal zijn vak wel verstaan. Ik heb ook onze odontoloog Geoff Turner gebeld en hem gevraagd om zo snel mogelijk een blik te werpen op het gebit. Misschien kun jij morgen een paar universiteiten bellen en kijken of je een behulpzame antropoloog kunt opsnorren. Dat soort mensen werkt over het algemeen graag mee, dus ik verwacht niet dat dat problemen zal opleveren. Vertel me nu eerst maar eens alles wat je over het Thornfield-reservoir weet,’ zei hij, en hij liet zijn rookpluimen kronkelend door het raam naar buiten waaien.

Cabbot leunde achterover in haar stoel, strekte haar benen voor zich uit en liet het bierglas op haar platte buik rusten. Ze had haar rode laarzen omgeruild voor een paar witte sandalen en nu de pijpen van haar spijkerbroek wat omhoog waren gekropen, werden haar slanke blote enkels zichtbaar en het gouden kettinkje dat om haar linkerenkel zat. Banks had nog nooit eerder meegemaakt dat iemand erin slaagde zich zo comfortabel op een ongemakkelijke pubstoel te installeren. Hij vroeg zich opnieuw verwonderd af wat ze in vredesnaam had uitgespookt dat ze naar zo’n van god en iedereen verlaten gehucht als Harkside was overgeplaatst. Was zij soms ook een van Jimmy Riddles verschoppelingen?

‘Het is het meest recente van de drie reservoirs die langs de Rowan zijn gebouwd,’ begon ze. ‘Linwood en Harksmere zijn daar allebei al aan het eind van de negentiende eeuw neergezet om Leeds van extra water te voorzien. Dat wordt via pijpleidingen van de reservoirs naar het enorme waterleidingbedrijf net buiten de stad geleid, waar het wordt gezuiverd voordat het naar de huizen van de bewoners wordt gepompt.’

‘Maar Harksmere en Thornfield liggen in North Yorkshire, niet in West Yorkshire. Of West Riding, zoals het vroeger heette. Waarom zouden ze water dat voor Leeds is bestemd helemaal daarvandaan laten komen?’

‘Ik weet er het fijne ook niet van, maar North Yorkshire en de gemeente Leeds hebben bepaalde afspraken gemaakt over het bestemmingsplan voor het gebied. Dat is ook de reden waarom we niet onder het natuurgebied vallen.’

‘Wat bedoel je daar precies mee?’

‘Rowandale. Nidderdale trouwens ook. We vallen niet onder het Yorkshire Dales National Park, hoewel dat wel logisch zou zijn als je naar de geografische ligging en de natuurlijke omgeving kijkt. Dat komt door dat water. Niemand had zin om zich te schikken naar de regels en voorschriften van het overkoepelende orgaan voor de nationale parken, dus was het gemakkelijker om ons buiten het natuurgebied te houden.’

Net als Eastvale, bedacht Banks. Omdat dat ook net buiten de grens van het park lag, waren de strenge bouwverordeningen die in het Yorkshire Dales National Park golden daar niet van toepassing. Met als gevolg dat er monsterlijke gedochten als de wijk East Side verrezen, met zijn gruwelijk lelijke woontorens en maisonnettes, en die nieuwe wijk met sociale woningbouw die onlangs bij Gallows View uit de grond was gestampt en die op het politiebureau al ‘Galgenveld’ werd genoemd.

Hun eten werd op tafel gezet. Banks drukte zijn sigaret uit. ‘En Thornfield?’ vroeg hij toen hij zijn eerste hap had doorgeslikt. De quiche was lekker, het rundvlees was goed mals en de stilton maakte het gerecht echt af. ‘Hoe lang bestaat dat al? En wat is er met het dorp gebeurd?’

‘Het Thornfield-reservoir is aan het begin van de jaren vijftig gebouwd, rond dezelfde tijd waarin ons systeem van nationale parken in het leven werd geroepen, maar het dorp stond toen inmiddels al een paar jaar leeg. Al sinds het einde van de oorlog, geloof ik. Vroeger woonden er zo’n drie- tot vierhonderd mensen. Het heette toen niet Thornfield, maar Hobb’s End.’

‘Waarom?’

‘Geen flauw idee. Er komt in de geschiedenis van het dorp geen enkele Hobb voor, tenminste voorzover bekend is, en het was al evenmin ergens het einde van, behalve dan misschien van de moderne beschaving.’

‘Hoe lang heeft het dorp daar bestaan?’

‘Weet ik niet. Waarschijnlijk sinds de Middeleeuwen. Dat geldt tenminste voor de meeste van dit soort dorpjes.’

‘Waarom stond het leeg? Waardoor zijn de bewoners weggejaagd?’

‘Ze zijn niet weggejaagd. Het is gewoon langzaam uitgestorven geraakt. Dat gebeurt wel vaker. Hebt u dat grote gebouw helemaal aan de westkant gezien?’

‘Ja.’

‘Dat was de vlasserij. De raison d’être van het dorp in de negentiende eeuw.’

De eigenaar van de vlasserij, lord Clifford, was tevens de eigenaar van het land en de cottages. Heel feodaal.’

‘Je hebt er blijkbaar veel over gelezen, maar je klinkt niet alsof je uit de omgeving komt.’

‘Dat klopt. Ik heb me in het gebied verdiept toen ik hier kwam wonen. Het heeft een interessante geschiedenis. Maar goed, de vlasserij is langzaam maar zeker in onbruik geraakt: te veel concurrentie van de grotere bedrijven en vanuit het buitenland, en toen de oude lord Clifford overleed, wilde zijn zoon niets meer met het dorp te maken hebben. Dat was vlak na de Tweede Wereldoorlog. In die tijd waren de Dales nog niet zo populair als toeristische trekpleister, en er was niemand die de cottages wilde opkopen om ze als vakantiehuizen te verhuren. Wanneer iemand uit het dorp wegtrok en niemand anders in zijn cottage geïnteresseerd was, bleef die gewoonlijk leegstaan en stortte zij na verloop van tijd in. Iedereen verhuisde langzaam maar zeker naar de grote steden of naar andere dorpen in de Dales. Uiteindelijk heeft de nieuwe lord Clifford het land aan het waterschapsbedrijf van Leeds verkocht. De laatste bewoners kregen een ander huis aangeboden, en dat was het dan. In de jaren daarna betrokken ingenieurs tijdelijk het dorp om het gebied te prepareren en ten slotte werd het als reservoir in gebruik genomen.’

‘Waarom speciaal die plek? Er zijn waarschijnlijk talloze plekken waar reservoirs kunnen worden aangelegd.’

‘Dat is niet helemaal waar. Het kwam deels doordat de andere twee hier al in de buurt lagen, en het was gemakkelijker voor de ingenieurs om er een bij te bouwen. Op die manier konden ze het waterpeil beter onder controle houden. Maar ik vermoed dat het voornamelijk te maken heeft met de grondwaterspiegel en vast gesteente en dergelijke. De bodem van de Dales is erg rijk aan kalksteen, en blijkbaar kunnen ze op dat soort kalksteen geen reservoirs plaatsen. Het is poreus. De bodem van Rowan Valley bestaat uit een ander steensoort, dat harder is. Het heeft allemaal te maken met breuklijnen en extrusies. Ik ben alleen bang dat mijn aardrijkskundige kennis van de middelbare school grotendeels is weggezakt.’

‘De mijne ook. Wanneer heeft dit zich allemaal afgespeeld, zei je?’

‘Tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en het begin van de jaren vijftig. Ik kan de precieze data op het bureau opzoeken.’

‘Graag.’ Banks zweeg even en nam een slok bier. ‘Als we inderdaad met een lijk te maken hebben, en als dat lijk inderdaad van een mens is, moet het er dus al voor het begin van de jaren vijftig hebben gelegen?’

‘Tenzij iemand het er deze zomer heeft verstopt.’

‘Ik ben geen expert, maar na wat ik tot nu toe heb gezien, vermoed ik toch dat het vrij oud is.’

‘Misschien heeft het eerst ergens anders gelegen en is het pas kortgeleden hier-

naartoe verplaatst. Toen het reservoir eenmaal was drooggefallen, heeft iemand misschien wel bedacht dat het een mooie plaats was om het lijk waarmee hij in zijn maag zat te verbergen.’

‘Dat is een mogelijkheid.’

‘Wat er verder ook precies is gebeurd, ik denk niet dat degene die het daar heeft begraven een duikpak heeft aangetrokken en naar de bodem is gezwommen.’

‘Begraven?’

‘Jazeker. Volgens mij is het lijk daar begraven.’

Banks had zijn quiche op en schoof de rest van de patat opzij. ‘Leg eens uit.’

‘Die stenen platen. Het zou best kunnen dat het lichaam vanzelf met een halve of zelfs een hele meter aarde bedekt is geraakt, zonder al te veel hulp van buitenaf. Het zou kunnen. We hebben natuurlijk geen flauw idee hoe alles daar beneden de afgelopen veertig of meer jaar is verschoven en dichtgeslibd. En dan weten we ook nog niet of het slachtoffer misschien een blok beton aan zijn voeten had. Maar ik zie niet in hoe een lichaam onder die stenen platen op de vloer van het bijgebouw kan zijn beland zonder wat hulp van een mensenhand – u wel?’

Op een stormachtige dag in april 1941 dook ze voor het eerst op in onze winkel. Zelfs in haar *land girl*-uniform, dat bestond uit een groene trui met een V-hals, een beige blouse, een groene stropdas en een kniebroek van bruine corduroy, zag ze eruit als een filmster.

Ze was niet erg groot, een meter vijfenvijftig misschien, hooguit een meter zestig, maar het saaie uniform kon niet verhullen dat ze het soort figuurtje had dat mannen op straat zo graag n afloten. Ze had een bleek, hartvormig gezichtje, een volmaakt gevormde neus en mond, en de grootste, donkerste, blauwste ogen die ik ooit had gezien. Haar blonde haren stroomden als een waterval onder haar bruine vilten hoed vandaan, die ze zwierig scheef op haar hoofd had gezet en met één hand vasthield toen ze binnenkwam.

Ik moest onmiddellijk aan een boek van Hardy denken, *A Pair of Blue Eyes*, dat ik enkele weken eerder had gelezen. De ogen van dit meisje waren net als de ogen van Elfride Swancourt ‘een verheffing van haar hele wezen’. Ze waren ‘van een nevelige en beschaduwde kleur blauw, onpeilbaar en oneindig... Ze bekeken zelden de buitenkant, maar drongen altijd dieper door.’ Die ogen wisten je ook het gevoel te geven dat je de enige mens op aarde was wanneer ze met je praatte.

‘Verschrikkelijk is het buiten, vind je ook niet? Ik neem niet aan dat je vijf Woodbines voor me hebt, of wel?’ vroeg ze.

Ik schudde mijn hoofd. ‘Het spijt me,’ zei ik. ‘We hebben helemaal geen sigaretten.’ Dit was een van de moeilijkste periodes die we tot dusver in de oorlog hadden meegemaakt: de Luftwaffe bombardeerde onze steden; U-boten

brachten in een angstaanjagend tempo geallieerde konvooien op de Atlantische Oceaan tot zinken; en het rantsoen vlees was net verlaagd naar slechts one shilling en tenpence per week. En nu kwam zij, brutaal als de donder en bovendien ook nog een vreemdelinge, zomaar de winkel binnenwandelen en vroeg ze pardoes om sigaretten!

Ik loog natuurlijk. We hadden wel sigaretten, maar de kleine voorraad die we hadden, bewaarden we onder de toonbank voor onze vaste klanten. We verkochten ze beslist niet zomaar aan de eerste de beste onbekende, knappe land girl met ogen die regelrecht uit een roman van Thomas Hardy kwamen.

Ik had er altijd al moeite mee gehad om mijn grote mond te houden en stond ook nu op het punt om haar te vertellen dat ze maar eens naar het luchtmacht-personeel moest lonken dat altijd in het dorp rondhing, toen ze me met een hele reeks handelingen ontwapende.

Eerst sloeg ze met haar kleine vuist op de toonbank en vloekte ze. Daarna beet ze op haar onderlip en ten slotte brak er een stralende glimlach door. 'Ik had ook niet verwacht dat je ze wel zou hebben,' bekende ze, 'maar ik kon het niet laten het toch te vragen. Ik heb eergisteren mijn laatste opgerookt en ik snak echt naar een peuk. Nou ja, niets aan te doen.'

'Ben jij de nieuwe land girl van Top Hill Farm?' vroeg ik, inmiddels nieuwsgierig geworden en met een beetje wroeging vanwege mijn bedrog.

Ze glimlachte weer. 'Er blijft hier zeker niets lang geheim?'

'Het is maar een klein dorp.'

'Dat begrijp ik. Ik ben inderdaad de nieuwe land girl, ja. Gloria Stringer.'

Toen stak ze haar hand uit. Een vreemd gebaar voor een vrouw, en vooral in deze streek ook heel ongebruikelijk, maar ik beantwoordde de geste. Haar hand was zacht en een beetje vochtig, als een blaadje na een zomerse bui. De mijne voelde ruw en zwaar aan toen ik haar tere hand vasthield. Ik was altijd een lomp en onhandig kind geweest en dat gevoel werd tijdens die eerste ontmoeting met Gloria alleen maar bevestigd. 'Gwen Shackleton,' mompelde ik verlegen. 'Aangenaam.'

Gloria liet haar hand met de palm op de toonbank rusten, leunde op één heup en keek om zich heen. 'Er is hier ook niet veel te doen, hè?' zei ze.

Ik glimlachte. 'Niet echt, nee.' Ik begreep natuurlijk best wat ze bedoelde, maar ik vond het vreemd en tamelijk ongevoelig van haar dat ze dat zei. Ik stond elke ochtend om zes uur op om de winkel te runnen en daarnaast was ik één avond per week actief als brandwacht, wat in deze omgeving altijd een lachertje was geweest, totdat de Spinner's Inn in februari door een verdwaalde brandbom in de as was gelegd en twee mensen waren omgekomen. Ook hielp ik een handje bij de plaatselijke Women's Voluntary Service. Meestal was ik na het nieuws om negen uur 's avonds uitgeteld en viel ik in slaap zodra ik mijn hoofdkussen zag.

Ik had natuurlijk wel gehoord hoe zwaar het werk van een land girl was, maar afgaande op haar uiterlijk en vooral ook die zachte handen, zou ik hebben durven zweren dat Gloria Stringer nog nooit in haar leven zware lichamelijke arbeid had verricht. De eerste gedachte die toen bij me opkwam, was geen vriendelijke. Boer Kilnsey stond erom bekend dat hij zijn handen niet kon thuishouden en daarom vermoedde ik dat hij wanneer zijn vrouw niet thuis was Gloria wellicht een nieuwe manier zou leren om de vore te ploegen. Ik was toen pas zestien en wist niet eens helemaal zeker wat dat inhield, maar ik had verschillende boeren die uitdrukking horen gebruiken wanneer ze dachten dat ik buiten gehoorsafstand was.

Het was de eerste keer dat ik er wat mijn inschatting van Gloria betreft helemaal naast zat, maar zeker niet de laatste. Haar gave om er altijd fris en schoon uit te zien was eenvoudigweg een van haar vele opmerkelijke eigenschappen. Al had ze de hele dag gehooïd, gedorst, erwten geoogst, gemolken of rapen uitgegraven, ze wist er toch altijd fris en levendig uit te zien, barstend van de energie, alsof zij, anders dan wij arme stervelingen, een onzichtbaar schild om zich heen had opgetrokken waar de zware arbeid van alledag niet doorheen kon dringen.

Ik moet eerlijk bekennen dat ik Gloria bij die eerste ontmoeting niet mocht; ik vond haar ijdel, ordinair, oppervlakkig en egoïstisch. En beeldschoon natuurlijk. Dat laatste vond ik nog wel het ergst.

En toen kwam midden in ons gesprek natuurlijk Michael Stanhope binnenlopen.

Michael Stanhope was een van de excentriekere dorpsbewoners, om het voorzichtig uit te drukken. Hij was een redelijk succesvol kunstenaar van begin vijftig, schat ik, met een zwierig uiterlijk, die er een enorm plezier aan leek te beleven wanneer hij mensen kon beledigen.

Die dag droeg hij een verkreukeld witlinnen pak met een groezelig lichtpaars overhemd en een scheefhangend geel vlinderdasje. Ook had hij zijn gebruikelijke breedgerande hoed op en had hij een wandelstok bij zich met een greep in de vorm van een slangenkop. Zoals gewoonlijk zag hij er weer tamelijk liederlijk uit. Zijn ogen waren bloeddorlopen, hij had zich minstens drie dagen niet geschoren en er hing een muffe walm van verschaalde rook en alcohol om hem heen.

Veel mensen mochten Michael Stanhope niet, omdat hij er niet voor terugdeinsde om te zeggen wat hij dacht en zich nadrukkelijk tegen de oorlog had uitgesproken. Ik vond hem eigenlijk best aardig, hoewel ik het niet altijd met hem eens was. De helft van de tijd zei hij dergelijke dingen alleen maar om mensen tegen zich in het harnas te jagen, zoals die keer dat hij erover had geklaagd dat hij geen schilderinnen meer kon krijgen, omdat het leger dat allemaal inpikte. Wat helemaal niet waar was.

Maar natuurlijk moest uitgerekend hij op dat moment binnenkomen.

‘Goedemorgen, engel van me,’ zei hij zoals altijd, hoewel ik me helemaal niet engelachtig voelde. ‘Het gebruikelijke recept graag, als je dat tenminste hebt?’ ‘Eh... het spijt me, meneer Stanhope,’ stamelde ik. ‘We hebben momenteel helemaal niets meer.’

‘Helemaal niets? Kom, kom, meisje, dat kan toch niet waar zijn?’ Hij grinnikte en wierp een ondeugende blik op Gloria. Toen knipoogde hij naar haar.

‘Het spijt me, meneer Stanhope.’

‘Ik durf te wedden dat je, als je even op de gebruikelijke plek kijkt’ – en hij boog zich voorover en tikte met zijn wandelstok op de toonbank – ‘daar vast nog wel iets voor me hebt,’ zei hij.

Ik kon niet anders dan zijn verzoek inwilligen. Met het schaamrood op de kaken en tot op het bot gegeneerd stak ik mijn hand onder de toonbank en haalde ik de twee pakjes Piccadilly tevoorschijn die ik voor hem had weggelegd, zoals ik altijd deed wanneer we geluk hadden en iets binnenkregen.

‘Dat is dan one shilling en eightpence, alstublieft,’ zei ik.

‘Het is werkelijk een schande,’ beklagde meneer Stanhope zich, terwijl hij in zijn zakken naar muntgeld zocht, ‘dat de overheid ons met torenhoge belastingen opzadelt om oorlog te kunnen voeren. Vind je ook niet, engel van me?’

Ik mompelde iets nietszeggends.

Gloria had gefascineerd naar ons gesprek staan luisteren. Ik wierp haar vluchtig een schuldbevuste blik toe toen ik de sigaretten aan meneer Stanhope overhandigde, maar ze glimlachte naar me en haalde berustend haar schouders op.

Meneer Stanhope had het gebaar blijkbaar opgevangen. Hij merkte het altijd meteen wanneer er een nieuwe nuance of onderstroom in de sfeer ontstond. Hij teerde echt op dat soort dingen.

‘Ach, ik begrijp het al,’ zei hij, en hij draaide zich om en keek met openlijke bewondering naar Gloria’s figuurtje. ‘Ik neem aan dat u ook sigaretten had willen hebben, is het niet, jongedame?’

Gloria knikte. ‘Dat klopt.’

‘Welnu,’ zei meneer Stanhope, en hij hield de koperen slangenkop van zijn wandelstok even nadenkend tegen zijn kin, ‘dan weet ik het goed gemaakt. Aangezien ik een fervent voorstander ben van rokende vrouwen, kunnen we misschien iets afspreken. Op één voorwaarde.’

‘O, ja?’ zei Gloria, en ze sloeg haar armen over elkaar en kneep haar ogen tot spleetjes. ‘En wat mag dat dan wel zijn?’

‘Dat u zo nu en dan ook buiten op straat rookt.’

Gloria staarde hem heel even verbluft aan en begon toen te lachen. ‘Dat is geen enkel probleem,’ zei ze. ‘Daar kunt u van op aan.’

Toen overhandigde hij haar een van de pakjes.

Ik was stomverbaasd. Er zaten tien sigaretten in elk pakje en ze waren niet goedkoop of gemakkelijk te krijgen.

In haar plaats zou ik hem hebben verteld dat ik zijn vrijgevigheid bijzonder op prijs stelde, maar ze onmogelijk kon aannemen, maar Gloria nam het pakje gewoon aan en zei: 'Mag ik u hartelijk danken, meneer...?'

Hij keek haar stralend aan. 'Stanhope. Michael Stanhope. Tot uw dienst. Het is me een waar genoegen. Neemt u maar van mij aan, jongedame, dat het zeldzaam plezierig is om een vrouw zo bevallig als uzelve te ontmoeten in deze contreien.' Hij ging nog dichterbij haar staan en bekeek haar kritisch van top tot teen – vrij onbeschoft, vond ik, als een boer die een paard inspecteert dat hij overweegt te kopen.

Gloria liet zich niet afschrikken.

Toen meneer Stanhope klaar was, draaide hij zich om en vertrok hij, maar voordat de deur achter hem dichtviel, wierp hij over zijn schouder nog snel een blik op Gloria. 'Weet u, u moet beslist mijn studio eens komen bezoeken, jongedame. Om mijn etsen te bekijken, zullen we maar zeggen.' Waarna hij grinnikend verdween.

In de stilte die volgde keken Gloria en ik elkaar even sprakeloos aan, maar ten slotte begonnen we allebei te giechelen. Toen we onszelf weer onder controle hadden, zei ik haar dat het me speet dat ik tegen haar had gelogen over de sigaretten, maar ze wuifde mijn verontschuldiging weg. 'Je vaste klanten gaan voor,' zei ze. 'We leven momenteel nu eenmaal in zware tijden.'

'Ik wil je ook mijn excuses aanbieden voor meneer Stanhope,' zei ik. 'Ik ben bang dat hij vrij onbeschoft kan zijn.'

'Onzin,' zei ze met dat ondeugende lachje van haar. 'Ik vond hem juist erg aardig. En hij heeft me tenslotte deze gegeven.'

Ze maakte het pakje open en bood me een sigaret aan. Ik schudde mijn hoofd; ik rookte toen nog niet. Ze stopte er een in een mondhoek en stak hem aan met een kleine zilveren aansteker die ze uit de zak van haar uniform haalde. 'Maar goed ook,' zei ze. 'Ik begrijp dat ik het hiermee wel een tijdje zal moeten doen.' 'Ik kan er in het vervolg wel een paar voor je apart leggen,' bood ik aan. 'Nu ja, ik kan het in elk geval proberen. Het hangt er natuurlijk van af hoeveel we er binnenkrijgen.'

'Zou je dat willen doen? Heel graag! Dat zou echt geweldig zijn. En mag ik dan nu heel even dat exemplaar van *Picture Goer* zien dat daar ligt, met Vivien Leigh op de cover? Ik bewonder Vivien Leigh enorm, jij niet? Zo'n beeldschone vrouw. Heb je *Gejaagd door de wind* gezien? Ik heb hem in de West End gezien voordat ik een maand op training moest. Echt...'

Voordat ik het tijdschrift echter voor haar kon pakken of haar kon vertellen dat *Gejaagd door de wind* in het hoge noorden nog niet draaide, kwam Matthew binnengerend.

Toen Gloria het geluid van de winkelbel hoorde, draaide ze zich nieuwsgierig om. Zodra mijn broer haar zag, bleef hij stokstijf stilstaan en hij zonk zo diep weg in de poelen van haar ogen dat je de plons kon horen.

Het eerste wat Banks deed toen hij die avond in zijn cottage terugkwam, was het antwoordapparaat afluisteren. Niets. Verdomme. Na de puinhoop die hij er eerder die dag aan de telefoon van had gemaakt, had hij het nu willen goedmaken, maar hij wist nog steeds niet hoe hij aan Brians nummer in Wimbledon moest komen. Hij wist niet eens wat Andrews achternaam was. Daar kon hij natuurlijk wel achter komen – hij werkte tenslotte niet voor niets bij de politie – maar het zou de nodige tijd vergen en kon alleen tijdens kantooruren. Misschien wist Sandra het, maar een gesprek met haar was wel het laatste waar hij zin in had.

Banks schonk een whisky voor zichzelf in, deed de grote lamp uit en knipte de leeslamp naast zijn leunstoel aan. Hij pakte het boek op waarin hij de afgelopen week had zitten lezen, een bloemlezing van twintigste-eeuwse poëzie, maar hij kon zich niet concentreren. De blauwe muren leidden hem af en de geur van verf die door de diepe stilte die over het platteland hing heen drong deed hem beseffen dat hij zich eenzaam en rusteloos voelde. Hij zette de radio aan. Iemand speelde het eerste deel van Tsjajkovski's vioolconcert.

Banks keek om zich heen. De muren zagen er goed uit; de kleur paste perfect bij het plafond, dat hij in de kleur van rijpe brie had geschilderd. Misschien was het geheel iets te kil, dacht hij, maar met dit weer kon hij die koelte wel gebruiken. Hij kon ze in de winter, wanneer ijs en sneeuw hun intrede deden, altijd nog oranje of rood schilderen en daarmee de illusie van warmte oproepen.

Hij stak zijn laatste sigaret van die dag op en nam zijn borrel mee naar buiten. De cottage stond aan een smal, onverhard laantje ongeveer vijftig meter ten westen van Gratly. Tegenover Banks' voordeur bevond zich een soort inham in de lage muur die het laantje van de Gratly Beck scheidde. Overdag was het een ideale plek voor wandelaars om even uit te rusten en de watervalletjes te bewonderen, maar 's avonds was er nooit iemand. De laan was geen doorgaande weg en er was meer dan voldoende ruimte voor Banks om zijn auto te parkeren. Net voorbij de cottage ging het laantje over in een wandelpad, dat langs de bosrand liep en de oever van de Gratly Beck volgde.

Banks was dit stukje terrein als zijn persoonlijke veranda gaan beschouwen en vond het prettig om hier 's avonds laat, wanneer het heel rustig was, even te staan of op het lage muurtje te zitten en zijn benen over de rand te laten bungelen. Zo kon hij rustig nadenken, de dingen op een rijtje zetten.

Vanavond voelden de stenen nog warm aan; de rook op zijn tong smaakte zo zoet als pasgemaaid hooi. Boven op de helling van de heuvel die aan de vallei

grensde, daar waar de scherp afgetekende watervallen maar een of twee tinten dieper zwart waren dan de avond zelf, blaatte een schaap. Het felle licht van de sterren doorboorde de satijnen hemel, samen met de lichten van een in de verte gelegen boerderij; een bijna volle maan hing boven Helmthorpe, dat op de bodem van de vallei lag, en de vierkante kerktoeren met zijn eeuwenoude windvaan stond als een rots tegen de nacht afgetekend. Zo moet het ook zijn geweest ten tijde van de oorlog, peinsde Banks, die zich de verhalen van zijn moeder herinnerde over het leven in Londen tijdens de Blitzkrieg.

Zittend bij de drooggevallen watervallen dacht Banks terug aan de bizarre manier waarop hij eigenaar was geworden van deze geïsoleerd liggende kalkstenen cottage. Het was in meer dan één opzicht een droomcottage: hij had de cottage in feite letterlijk gekocht vanwege een droom, iets wat hij nog nooit aan iemand had verteld.

Tijdens die laatste maanden waarin hij in zijn eentje in de twee-onder-een-kap in Eastvale had gewoond, had Banks zo weinig grip op zijn leven gehad dat hij sinds de kerst het huis niet meer had schoongemaakt of opgeruimd. Waarom zou hij al die moeite doen? De meeste avonden zat hij toch in een pub of maakte hij in zijn eentje lange autoritten buiten de stad, en 's nachts viel hij meestal halfdronken op de bank in slaap, met de muziek van Mozart of Bob Dylan op de achtergrond en aan zijn voeten de vette stukken papier waarin *fish and chips* hadden gezeten of de bakjes van andere afhaalmaaltijden, die zich in een zich steeds verder uitbreidende cirkel om hem heen opstapelden.

In april had hij een nieuw dieptepunt bereikt. Tracy was in het paasweekend bij haar moeder in Londen langs geweest en had zich aan de telefoon laten ontvallen dat er een nieuwe man in Sandra's leven was, een persfotograaf die Sean heette, en het leek serieus. Hij zag er jong uit, had Tracy gezegd. Wat een verdomd groot compliment was uit de mond van een negentienjarige. Banks had zich onmiddellijk afgevraagd of deze verhouding soms al van vóór afgelopen november stamde, toen Sandra en hij uit elkaar waren gegaan. Hij had het aan Tracy gevraagd, maar ze had geantwoord dat ze dat niet wist. Ook had ze laten merken dat ze het niet prettig vond dat Banks' gedachten in die richting gingen, dus had hij het onderwerp verder maar laten rusten.

Het gevolg was geweest dat Banks die avond meer dan anders had gezwolgen in woede en zelfmedelijden. Telkens wanneer hij aan Sean had gedacht – wat vaker was geweest dan hem lief was – had hij hem graag de nek willen om draaien. Hij had zelfs overwogen om een oude vriend bij de Met te bellen en hem te vragen of ze die rotzak niet voor het een of ander konden oppakken. Er zaten heel wat agenten bij de Met die maar al te graag iemand die naar de naam Sean luisterde achter slot en grendel zouden willen zetten. Hoewel hij de regels zelf ook wel eens erg vrij had geïnterpreteerd wanneer dat hem zo was uitgekomen, had Banks zijn positie echter nooit misbruikt om er zelf be-

ter van te worden, en zelfs op dit nieuwe dieptepunt zou hij daar ook niet mee beginnen.

Zijn haatgevoelens waren onredelijk, dat wist hij, maar wanneer was haat ooit wel voor rede vatbaar? Hij had Sean zelfs nog nooit ontmoet. En bovendien, als Sandra een jonge knul wilde oppikken om mee het bed in te duiken, dan kon je daar natuurlijk moeilijk die jonge knul de schuld van geven. Dan moest je bij haar zijn. Deze logica had Banks er overigens niet van weerhouden om moordzuchtige gevoelens jegens die klootzak te koesteren.

Die avond had hij te diep in zijn whiskyglas gekeken en was hij zoals gewoonlijk op de bank in slaap gevallen terwijl Dylans *Blood On the Tracks* op de cd-speler speelde. Pas lang nadat de muziek was opgehouden, was hij wakker geworden uit een droom die heel bijzonder was geweest vanwege de intense emoties.

Hij had alleen aan een grenen tafel in een keuken gezeten, waar zonlicht door de opengeschoven gordijnen naar binnen was gestroomd en alles in een warme, honingkleurige gloed had doen baden. De muren waren gebroken wit geweest, met een rij rode tegels boven het aanrecht; een bij elkaar horende set rode bussen voor koffie, thee en suiker had op de witte formicakastjes gestaan, en aan een houten rek naast een blok met keukenmessen hadden potten en pannen met een koperen bodem gehangen. De details waren buitengewoon scherp geweest; elke nerf en knoest in het hout, elke speling van het licht op staal of koper had met een bovennatuurlijke felheid geglansd. Hij had zelfs het warme grenen van de tafel en de op maat gemaakte kastjes kunnen ruiken, en de olie op de scharnieren.

Dat was alles. Er was verder helemaal niets gebeurd. Alleen die droom over licht. Het intense gevoel van gelukzaligheid dat over hem heen was gespoeld, warm en licht als het zonlicht zelf, had echter nog steeds om hem heen gehangen toen hij wakker werd en tot zijn teleurstelling ontdekte dat hij alleen en met een flinke kater op de bank in het huis in Eastvale lag.

Toen Sandra een paar weken later tot de beslissing was gekomen dat ze de scheiding definitief wilde doorzetten en dat een verzoening in de nabije toekomst niet in het verschiep lag, hadden ze het huis verkocht. Sandra had de televisie en de video gekregen; Banks de stereo en het leeuwendeel van de cd-verzameling. Dat was niet meer dan eerlijk; hij was immers degene geweest die ze had verzameld. Ze hadden de keukenspullen verdeeld, en om een of andere duistere reden had Sandra ook de blikopener meegenomen. Hun boeken en kleding waren in een mum van tijd verdeeld geweest, en ze hadden het grootste deel van de meubels verkocht. Al met al had hun twintigjarige huwelijk maar bar weinig tastbaars nagelaten. Zelfs nadat het huis was verkocht, had Banks zich niet al te druk gemaakt over een plek die hij thuis kon noemen, totdat een verblijf van enkele weken in een *bed and breakfast* die zo uit

een boek van Bill Bryson leek te komen hem van gedachten deed veranderen.

Hij had behoefte gehad aan eenzaamheid. Toen hij de cottage de eerste keer vanbuiten zag, had hij het niets bijzonders gevonden. Het uitzicht over de vallei was fantastisch, net als de beschutting die het bos, de beek en het groepje essen dat tussen de cottage en Gratly stond het huisje boden, maar het was een log, lelijk klein ding waaraan nog het nodige moest worden gedaan.

De cottage was opgetrokken uit een veel in de Dales voorkomende mengeling van kalksteen, zandsteen en flagstone, en was oorspronkelijk bestemd geweest voor een boerderijknecht. In het zandsteen boven de deur stonden de datum '1768' en de initialen 'J.H.' gekerfd – waarschijnlijk het jaar waarin de cottage was gebouwd en de initialen van de eerste eigenaar. Banks had zich afgevraagd wie die J.H. was geweest en wat er met hem was gebeurd. Mevrouw Perkins, de huidige eigenaresse, had allebei haar zonen en haar man verloren en wilde nu bij haar zus in Tadcaster intrekken.

Vanbinnen had het huis aanvankelijk al evenmin indruk gemaakt; het had er naar kamfer en schimmel geroken, en het meubilair en de aankleding waren grauw en sjofel geweest. Op de begane grond was een woonkamer met aan één kant een stenen open haard; boven waren slechts twee kleine slaapkamers. De badkamer en het toilet waren in een later stadium aan de achterkant van de keuken aangebouwd, zoals wel vaker het geval was in zulke oude huizen. In 1768 hadden ze zich niet zoveel gelegen laten liggen aan het sanitair.

Banks geloofde niet in visioenen en vooruitziendheid, maar evenmin had hij kunnen ontkennen dat hij op het moment dat hij die dag de keuken was binnengekomen door hetzelfde gelukzalige, vredige gevoel werd overspoeld dat hij ook in zijn droom had ervaren. Het had er natuurlijk heel anders uitgezien, maar hij was ervan overtuigd geweest dat dit dezelfde plek was, die plek uit zijn droom.

Hij had geen flauw idee gehad wat het allemaal betekende, maar hij had wel geweten dat hij de cottage moest en zou hebben.

Hij had echter niet verwacht dat hij zich dit huis zou kunnen veroorloven; huizen in de Dales brachten tegenwoordig astronomisch hoge prijzen op. Dit keer hadden het geluk en menselijke excentriciteit hem echter een handje geholpen. Mevrouw Perkins had hoegenaamd niets op gehad met het hele idee van voor de verhuur bestemde vakantiehuisjes en het was haar ook beslist niet alleen om het geld te doen geweest. Ze wilde de cottage alleen aan iemand verkopen die er ook daadwerkelijk in zou gaan wonen. Toen ze eenmaal had ontdekt dat Banks naar precies zo'n huisje op zoek was en dat zijn naam hetzelfde was als haar meisjesnaam, was de zaak zo goed als beklonken. Het enige wat in Banks' nadeel was geweest, was dat hij niet in Yorkshire was geboren, maar desondanks had ze hem wel gemogen, was ze ervan overtuigd geweest

dat ze familie van elkaar moesten zijn en had ze zelfs op haar oudedamesachtige manier met hem geflirt.

Toen ze het huis voor 50.000 pond aan hem verkocht, wat waarschijnlijk de helft was van wat ze er eigenlijk voor had kunnen krijgen, en ze hem vertelde dat het meer dan genoeg was om tot haar dood van rond te komen, had de makelaar, Dimmoch, gekreund en vol ongeloof zijn hoofd geschud. Na afloop had Banks zich niet aan de indruk kunnen onttrekken dat Dimmoch hem ervan verdacht dat hij mevrouw Perkins flink onder druk had gezet.

De cottage was Banks' langetermijnproject en diende als therapie, toevluchtsoord en, zo hoopte hij, zijn redding. Ergens had hij het idee dat hij ook aan zichzelf werkte wanneer hij aan de cottage werkte. Ze moesten allebei gerenoveerd worden en hadden allebei nog een lange weg te gaan. Alles was nieuw voor hem; hij had nog nooit eerder ook maar de minste belangstelling getoond voor klussen of tuinieren, net zomin als hij ooit iets op had gehad met zelfanalyse en introspectie. Op een of andere manier was hij het afgelopen jaar echter van het rechte pad gedwaald en hij wilde de weg terug weer vinden; hij was ook iets van zichzelf kwijtgeraakt en hij wilde weten wat het was. Tot dusver had hij een paar grenen keukenkastjes in de keuken geplaatst die veel weg hadden van de keukenkastjes uit zijn droom, een douchecabine geïnstalleerd ter vervanging van de Victoriaanse badkuip op klauwen en de woonkamer geverfd. Het was niet genoeg geweest om de depressie helemaal op een afstand te houden, maar het was nu allemaal min of meer handelbaar geworden; hij wist zich tenminste elke ochtend uit zijn bed te slepen, zelfs wanneer hij de dag die voor hem lag met gepaste tegenzin tegemoet zag.

Een nachtvogel krijste in de verte, een haperend, spookachtig geluid, misschien omdat een roofdier zijn nest bedreigde. Banks drukte zijn sigaret uit en liep naar binnen. Toen hij zich opmaakte om naar bed te gaan, dacht hij aan de hand die mogelijk van een mens afkomstig was; hij dacht ook aan brigadier Cabbot, die beslist heel menselijk was; en hij dacht aan Hobb's End, dat verdwenen, vervallen dorpje dat plotseling met al zijn geheimen uit de diepte was opgedoken; ergens in zijn hoofd, in het duister dat heel diep achter het domein van de logica en rede verscholen lag, hoorde hij een echo, een tik, en voelde hij dat iets ongrijpbaars zich over de tussenliggende jaren heen uitstrekte en contact maakte.